Advies

Informatie- en documentatiefunctie

NME

Utrecht, 7 december 1993

Ch. Haas Beekteam

INHOUD

		Pagnr.
Voorwoord		
Leeswijzer		
1	Inleiding	1
DEEL I	HET VOORONDERZOEK	3
2	Doelstelling en opzet van het onderzoek	4
2.1	Doel	4
2.2	Onderzoeksvragen	4
2.3	Werkwijze	5
3	Probleemstelling	7
3.1	Kern van de probleemstelling	7
3.2	Aandachtspunten	8
3.3	Sociaal instrumentarium	10
4	Resultaten	12
4.1	Algemeen	12
4.2	Programma van eisen	17
DEEL II	VOORSTEL VOOR DE TOEKOMSTIGE INFORMATIEFUNCTIE NME	20
5	Kern van het voorstel	21
5.1	Doel, doelgroepen en participanten	21
5.2	Organisatie	22
5.3	Verantwoording	24
5.4	Ontwikkelingstraject	25
5.5	Produkten en diensten	25
5.6	Organisatie van de techniek	26
5.7	Financiën	27

INHOUD

6	Afbakening en taakverdeling	28
6.1	Databanken en intermediaire dienstverlening	28
6.2	Inhoudelijke afbakening en afstemming van databanken	29
	6.2.1 NME ten opzichte van andere milieu-kennisdomeinen	29
	6.2.2 Organisatie van afbakening	30
6.3	Doelgroepen van het samenwerkingsverband NME-ID	32
6.4	Producenten en exploitanten van databanken en hun plaats in het samenwerkingsverband	35
	6.4.1 Inventarisatie van databankproducenten	35
	6.4.2 Voorstel voor taakverdeling	38
6.5	Nieuwe initiatieven	40
7	Techniek	42
7.1	Van informatisering naar automatisering	42
7.2	Produktie en bundeling van databanken	42
7.3	Integratie van databanken	42
7.4	Informatie-overdracht	43
7.5	Host-functie	43
7.6	Bulletin Board System (BBS)	44
7.7	Kantoorautomatisering van de werkstichting	44
8	Organisatie	45
8.1	Kenmerken van de werkstichting NME-ID	45
	8.1.1 Organisatievorm	45
	8.1.2 Functie en taken	46
	8.1.3 Produkten en diensten	48
	8.1.4 Werkwijze	48
8.2	Kenmerken van producenten	49
	8.2.1 Plaats binnen het samenwerkingsverband	49
	8.2.2 Functie en taken	50
	8.2.3 Produkten en diensten	51
	8.2.4 Benefits	51
8.3	Kenmerken van intermediaire kaders	52
	8.3.1 Plaats binnen het samenwerkingsverband	52
	8.3.2 Functie en taken	52
	8.3.3 Diensten	53
	8.3.4 Benefits	53
8.4	Het functioneren van het samenwerkingsverband binnen verschillende maatschappelijke geledingen	53

INHOUD

9	Ontwikkelingstraject	56
9.1	Inleiding	56
9.2	Uitgangspunten bij het ontwikkelingstraject 1994 - 1999	56
9.3	Activiteiten	57
	9.3.1 Oprichting werkstichting	57
	9.3.2 Samenwerkingsovereenkomsten en deelname-overeenkomsten	58
	9.3.3 Projecten	59
	9.3.4 Structurele activiteiten	61
9.4	Fasering en planning	63

Literatuurlijst 64

Bijlagen

1 Respondenten enquête potentiële intermediairs
2 Respondenten bijeenkomsten met beheerders en intermediairs
3 Respondenten interviews
4 Afkortingen

Voorwoord

Op milieu-informatiegebied is Nederland volop in beweging. Milieu-informatie verandert van dag tot dag en de beschikbaarheid van deze informatie is van groot belang voor zowel de ontwikkeling als de implementatie van het milieubeleid.
Onderzoeken op dit terrein verschijnen momenteel met de regelmaat van de klok. Dat informatiemanagement een complexe zaak is, blijkt ondermeer uit het boekje "Meten = Weten voor morgen, milieubeleid in veelvoud, informatie in eenvoud" (Bos, 1993). Daarin is getracht het raamwerk van informatievoorziening tussen overheid en bedrijfsleven in kaart te brengen.

Met het uitvoeren van dit onderzoek heeft Stichting Milieu Educatie/SME zich begeven op een deelterrein van de milieu-informatievoorziening, namelijk die rond Natuur- en Milieu Educatie (NME). Daarbij is SME regelmatig geconfronteerd met een onduidelijkheid, die doelgroepen ervaren in het beleid van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu (VROM). Intermediairen gaven in diverse gesprekken aan dat zowel voor hen als het publiek niet altijd duidelijk is wat het beleid van de rijksoverheid op milieu-informatiegebied voorstaat.

SME heeft de indruk dat deze constatering binnen het ministerie van VROM wordt gedeeld en spreekt de hoop uit dat hiervoor op korte termijn een oplossing wordt gevonden. Het goed stroomlijnen van milieu-informatie kan immers een impuls geven aan de ontwikkeling van milieubeleid en met name de plaats van sociaal instrumentarium daarin. Dit is een spannende uitdaging, zowel voor het ministerie van VROM als voor haar partners in het maatschappelijk middenveld.
SME hoopt met haar advies, voortkomend uit dit onderzoek daaraan een bijdrage te leveren.

Leeswijzer

Dit rapport is opgebouwd uit twee delen: het vooronderzoek en een voorstel voor de toekomstige informatiefunctie NME. Beide delen worden voorafgegaan door een inleiding (hoofdstuk 1), waarin de aanleiding voor dit onderzoek wordt toegelicht.

Deel I van het rapport beschrijft het vooronderzoek. Het begint met hoofdstuk 2, waarin het doel en de opzet van het onderzoek kort worden toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 uitgebreid ingegaan op de probleemstelling en met name die aspecten waarvoor in het voorstel een oplossing gevonden moet worden. In hoofdstuk 4 worden de resultaten beschreven van gesprekken en bijeenkomsten, die tijdens het vooronderzoek zijn gehouden. Aan het eind van hoofdstuk 4 worden de resultaten als het ware samengevat in een programma van eisen, waaraan het voorstel moet voldoen. Het programma van eisen vormt de brug naar het tweede deel van dit rapport.

In dit deel II wordt een voorstel gedaan voor de ontwikkeling van de informatievoorziening op het gebied van NME. Hoofdstuk 5 geeft de kern van dit voorstel aan en vormt daarmee een samenvatting van het voorstel. Onderdelen daarvan worden vervolgens uitgewerkt in de daarop volgende hoofdstukken.
In hoofdstuk 6 wordt beschreven welke databanken en bijbehorende produkten en diensten de toekomstige informatiefunctie NME gaat voorzien.
Hoofdstuk 7 beschrijft welke technische maatregelen moeten worden genomen om het voorstel te realiseren en hoofdstuk 8 gaat in op de organisatievorm.
Een nieuwe informatiefunctie NME zal niet van de ene dag op de andere gerealiseerd kunnen worden. Daarom wordt in hoofdstuk 9 een traject voorgesteld, waarlangs de functie zich kan ontwikkelen.

1 Inleiding

Voor u ligt de eindrapportage van het onderzoek dat Stichting Milieu Educatie/SME heeft verricht naar de mogelijke invulling van een toekomstige informatiefunctie op het gebied van Natuur- en Milieu-Educatie (informatiefunctie NME).

De opheffing van Landelijk Steunpunt Natuur- en Milieu-Educatie (LSNME) vormt de concrète aanleiding tot dit onderzoek. Uit de reacties van NM(E)-organisaties bij de presentatie van het rapport over een nieuwe ondersteuningsstructuur voor NME (van de Bunt, 1992a) bleek dat er grofweg een tweedeling bestaat in visies op voortzetting van de informatiefunctie:

- doorgaan met de bestaande ondersteuning op informatiegebied maar deze professionaliseren ten behoeve van de eigen achterban;
- de bestaande ondersteuning verbreden en verdiepen: milieucommunicatie, nieuwe markten, doelgroepen en vragen.

Eén en ander heeft geleid tot een verzoek aan de Vereniging voor Natuur- en Milieu-educatie (IVN) en Vereniging Milieudefensie (VMD) om (voorlopig) via een samenwerkingsverband de informatiefunctie van het LSNME over te nemen.
Gelijktijdig werd SME gevraagd een onderzoek te starten naar de wijze waarop een toekomstige informatiefunctie NME gestalte kan krijgen. Als uitgangspunt werd daaraan meegegeven dat een toekomstige functie zowel voldoet aan de wens tot professionalisering van bestaande voorzieningen, als aan de wens tot verbreding en verdieping van de informatievoorziening op NME-gebied.

Belangrijk zijn ook de volgende ontwikkelingen:

* Steeds meer organisaties in de diverse maatschappelijke sectoren zetten het milieu op de agenda. Deels gestimuleerd door regelgeving, deels door intensieve voorlichting en educatie. Hierdoor ontstaat enerzijds behoefte aan een breed scala van natuur- en milieu-informatie, liefst als maatwerk voor de eigen situatie en de eigen achterban. Anderzijds ontstaat er een toename van informatie.

* Toenemende vraag en aanbod spelen ook een rol in het beleid met betrekking tot sociaal instrumentarium, zoals dat momenteel door het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) wordt ontwikkeld. Milieubeleid kan effectiever worden uitgevoerd, wanneer de

bevolking **actief bijdraagt** aan zowel beleidsvorming als uitvoering van maatregelen. Daartoe is volgens de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid nodig, "het structureren van de mogelijkheden van individuele burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen om zelf milieu-informatie te genereren en zelf voor milieuwaarden op te komen" (WRR, 1992).
Informatie is dus een belangrijk (milieu-)kapitaal: een goede tweezijdige informatiestroom van overheid naar maatschappelijke sectoren c.q. doelgroepen en terug bevordert de acceptatie en ontwikkeling van het beleid sterk.
Ook een goede informatiestroom **tussen** maatschappelijke sectoren is van belang: leren van elkaars ervaringen, voorkomen dat energie en tijd verloren gaat doordat wielen opnieuw worden uitgevonden.
Het sociaal instrumentarium, waarvan de informatievoorziening deel uitmaakt, is gericht op het zelf laten dragen van het proces van duurzame ontwikkeling door de samenleving.
Voorwaarde voor een goed functionerende NME-informatievoorziening is dan ook dat alle betrokken maatschappelijke organisaties het belang van de informatie inzien en bereidheid zijn om aan die informatievoorziening mee te werken.

* De ontwikkelingen rond de informatievoorziening op het gebied van NME staan niet op zich zelf. Geconstateerd kan worden dat het hele veld van de milieu-informatievoorziening in beweging is. De Structuurschets Informatievoorziening Milieubeheer (ministerie van VROM, 1993) en het in opdracht van het ministerie van VROM uitgevoerde onderzoek Infrastructuur Milieuinformatie (van de Bunt, 1992) zijn hiervan getuigen. Ook de reorganisatie van de Centrale Ingang Milieu Informatie (CIMI) is een belangrijk gegeven, waarmee rekening gehouden moet worden bij de verdere vormgeving van de informatiefunctie NME.

DEEL I HET VOORONDERZOEK

Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Directoraat-Generaal Milieubeheer
Hoofddirectie Algemeen Milieubeleid
Directie Bestuurszaken
Postbus 30945/660, 2500 GX Den Haag
Bezoekadres: Rijnstraat 8, Den Haag
Telefoon (070) 339 39 39

Hoofdafdeling Externe Integratie
Afdeling Maatschappelijke en Beleidsintegratie

AAN geadresseerde

Uw kenmerk	Uw brief	Kenmerk	Datum
		DGM/B/EIM/MBI Mbb	8 maart 1994

Onderwerp

Geachte mevrouw, meneer,

Met genoegen bied ik u hierbij een exemplaar aan van het 'Advies Informatie- en Documentatiefunctie NME'. Dit advies is het resultaat van het onderzoek naar de gewenste informatie- en documentatiefunctie ten behoeve van natuur- en milieu-educatie (NME). SME, Stichting Milieu Educatie Utrecht, heeft het onderzoek uitgevoerd in opdracht van mijn ministerie, in het kader van de afspraken die bij gelegenheid van de opheffing van het Landelijk Steunpunt Natuur- en Milieu-educatie (LSNME) zijn gemaakt.

Uw organisatie is - als respondent in een of meerdere fasen van het onderzoek, of als aangesloten organisatie van het voormalig LSNME - betrokken geweest bij de totstandkoming van dit rapport.
Ik wil u bij deze hartelijk bedanken voor uw medewerking. Uw bijdragen en die van vele anderen zijn door SME uitgewerkt tot een voorstel voor een toekomstige informatiefunctie NME. De kern van het voorstel vindt u in hoofdstuk 5.

Ik wil bij dit voorstel graag de volgende kanttekening plaatsen. Wat VROM betreft, zal de in het rapport geschetste voorziening uitsluitend operationeel te maken zijn, als de afnemers van informatie hiervoor een redelijke prijs zouden betalen. Met andere woorden: de voorziening zou in redelijke mate kostendekkend moeten draaien.

VROM is bijzonder benieuwd of het met dit voorstel is gelukt op de best mogelijke wijze tegemoet te komen aan de behoefte aan informatie op het gebied van NME in Nederland. Daarom zou ik van u graag een reactie op dit advies ontvangen. Ik zou het zeer waarderen als u in uw reactie ook zou kunnen ingaan op de volgende vragen. Gesteld dat de voorgestelde voorziening tot stand zou komen:

* bent u van oordeel dat een breed scala van organisaties die met NME te maken (zullen) hebben, van deze voorziening gebruik zou maken?
* zou uw organisatie bereid zijn informatie aan te leveren?
* zou uw organisatie inderdaad dáár en niet ergens anders uw NME-informatie halen?

Ik zou uw reactie indien enigszins mogelijk binnen 6 weken, ofwel uiterlijk rond 15 april 1994, ontvangen.
Bij voorbaat hartelijk dank voor de moeite.

Met vriendelijke groet,
het hoofd van de afdeling
Maatschappelijke en Beleidsintegratie

drs. G. Burger

Bijlagen

Verzoeke bij beantwoording onderwerp, datum en kenmerk van deze brief te vermelden.

DGM 3000

2 Doelstelling en opzet van het onderzoek

2.1 Doel

Het onderzoek heeft tot doel:
- het definiëren van een programma van eisen, waaraan een toekomstige informatiefunctie NME moet voldoen;
- het nagaan van mogelijke wijzen, waarop de functie kan worden vormgegeven;
- het uitwerken van de meest wenselijke invulling van de toekomstige informatiefunctie NME.

Uitgangspunten zijn daarbij de actuele situatie enerzijds en toekomstige ambities met betrekking tot de ontwikkeling van sociaal instrumentarium anderzijds.

2.2 Onderzoeksvragen

Binnen een informatiefunctie zijn de volgende componenten te onderscheiden:
- een inputzijde
- een verwerkingszijde
- een outputzijde.

Deze componenten zijn terug te vinden in de onderzoeksvragen van dit project:
- Welke input van informatie is nodig c.q. mogelijk en hoe kan deze input worden georganiseerd?
- Hoe wordt informatie verwerkt?
- Welke output van informatie is nodig c.q. mogelijk?
- Welke rol kunnen en willen intermediairen spelen in een informatiefunctie NME?
- Wat is de rol van de informatiefunctie NME binnen het sociaal instrumentarium?
- Hoe kunnen effectiviteit en efficiency worden verbeterd ten opzichte van de huidige situatie?
- Hoe kan afstemming van bestaande vormen van informatievoorziening op NME-gebied plaatsvinden en is het mogelijk aspecten van de informatievoorziening te standaardiseren?
- Hoe is samenwerking tussen betrokken organisaties te bevorderen?
- Hoe verhoudt zich een toekomstige informatiefunctie NME tot andere

milieu-informatie voorzieningen?

2.3 Werkwijze

Het onderzoek werd opgesplitst in vier fasen.

Fase 1: Definiëren van de informatiefunctie en bepalen context.
Deze fase diende als oriëntatie. Allereerst is de probleemstelling uitgewerkt. Daarnaast is gekeken welke taken thuishoren binnen een informatiefunctie NME. Met intermediaire kaders, producenten en exploitanten van informatievoorziening op het gebied van NME is gesproken over hun wensen ten aanzien van de toekomstige informatiefunctie NME en van hen zijn suggesties vernomen voor de aanpak van het onderzoek en mogelijke oplossingsrichtingen. Hiertoe zijn de volgende activiteiten ondernomen:

- een telefonische enquête onder potentiële intermediaire kaders (zie bijlage 1);
- een groepsbijeenkomst met leden van Milieu-Infonet (zie bijlage 2);
- een groepsbijeenkomst met intermediaire kaders, actief op het gebied van NME-informatie (zie bijlage 2).

Daarnaast zijn twee kortlopende, oriënterende onderzoeken gestart naar:

- het ontstaan, functioneren en de financiering van vergelijkbare informatievoorzieningen in andere sectoren;
- aanwezige bestanden op NME-gebied.

Fase 1 is afgesloten met een tussenrapportage voor het ministerie van VROM.

Fase 2: Overleg.
Deze fase bestond uit een twintigtal gesprekken met afnemers, producenten en exploitanten van NME-informatie. Daarbij zijn bewust ook organisaties betrokken die niet specifiek op NME-gebied werkzaam zijn (zie bijlage 3), maar wel behoefte hebben aan informatie over NME. De gesprekken kenden drie aandachtspunten:

- de huidige activiteiten van de betrokken organisatie op het vlak van NME-informatie;
- wensen en suggesties met betrekking tot een toekomstige informatiefunctie NME;
- de eigen rol van de betreffende organisatie bij een toekomstige informatiefunctie NME.

Op basis van de informatie verkregen in fase 1 en 2 is een programma van

eisen voor de toekomstige functie opgesteld, welke in een tussenrapportage aan het ministerie van VROM is voorgelegd.

Fase 3: Ontwikkeling ideeën.
Op basis van het programma van eisen en de verkregen informatie is een aantal mogelijkheden voor de invulling van de toekomstige informatiefunctie NME geformuleerd. Deze opties zijn in hoofdlijnen beschreven en in een tussenrapportage aan het ministerie van VROM voorgelegd. Het ministerie heeft niet de voorkeur gegeven voor één bepaalde optie. In plaats daarvan heeft het ministerie SME verzocht in de volgende fase van het onderzoek een voorstel uit te werken dat een ontwikkeling van de informatiefunctie NME schetst, waarin een aantal aspecten van de in deze fase beschreven mogelijkheden zijn opgenomen.

Fase 4: Uitwerking van het voorstel en opstellen van een implementatie- en communicatieplan.
De door het ministerie verkozen ontwikkellijn is op hoofdlijnen voorgelegd aan een groep intermediaire kaders, zowel werkzaam in het NME-veld als daarbuiten.
Met behulp van de suggesties uit deze bijeenkomst is de optie verder uitgewerkt tot een voorstel voor een informatiefunctie NME. Voor de uitwerking van technische en organisatorische aspecten heeft SME zich laten bijstaan door bureau De Rond.
Aan het voorstel is een plan toegevoegd voor het ontwikkeltraject van de op te zetten informatiefunctie, waarin ook wordt ingegaan op de benodigde communicatieve activiteiten.

3 Probleemstelling

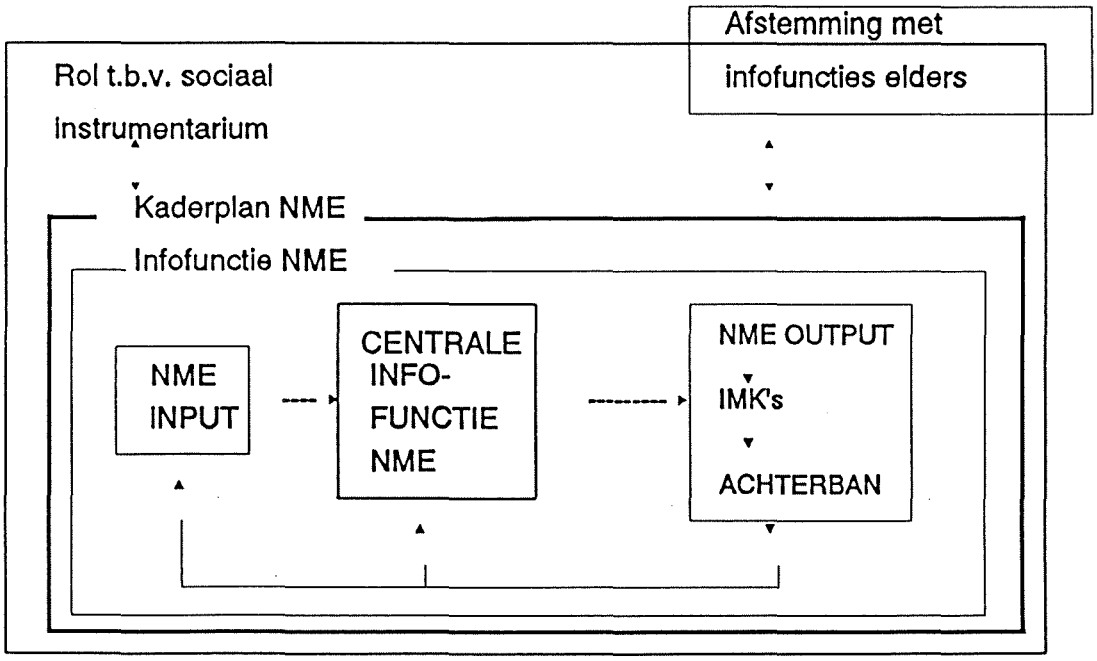
3.1 Kern van de probleemstelling

De kern van de probleemstelling die aan het onderzoek ten grondslag ligt, is als volgt weer te geven:

I Hoe kunnen informatie- en documentatiefuncties op het gebied van NME worden gebundeld en hoe kunnen de toegankelijkheid en kwaliteit ervan worden verbeterd,

II zodanig dat de resulterende infrastructuur past in het beleid rond het Sociaal Instrumentarium.

(1) Infofunctie NME nieuw ingekaderd.

3.2 Aandachtspunten

De probleemstelling kent diverse aspecten. We lichten deze aspecten kort toe en geven aan wat het onderzoek met betrekking tot deze aspecten als oplossing moet opleveren:

a Versnippering en toegankelijkheid

De informatievoorziening op milieugebied en specifiek op NME-gebied is versnipperd, zowel op landelijk niveau, als op provinciaal/regionaal niveau. Deze versnippering is voor een belangrijk deel te wijten aan het parallel opereren van diverse netwerken. Bij diverse informatiepunten is te weinig zicht op de plek waar informatie zich bevindt. Met als gevolg dat bepaalde documentaire activiteiten dubbel plaatsvinden en dat onvoldoende wordt doorverwezen. Hierdoor kunnen organisaties niet optimaal gebruik maken van elkaars informatie en beperken zij zich vaak tot informatie die binnen de eigen organisatie aanwezig is.
Deze problematiek wordt algemeen onderkend. Maar verworven posities, gecombineerd met gebrek aan consistente sturing op landelijk niveau leiden bij zowel maatschappelijke organisaties als de overheid tot een impasse waar niemand tevreden mee is.
Informatie is door de versnippering niet goed toegankelijk. Standaarden ontbreken veelal. Ook in praktisch en technisch opzicht is de informatie vaak slecht toegankelijk. Eindeloos doorverwijzen in steeds wijder wordende cirkels behoort tot de dagelijkse praktijk. Een aantal intermediairen neigt daardoor tot het opbouwen van eigen documentatiecentra om de klant zo snel mogelijk te kunnen helpen. Dit leidt echter niet altijd tot de gewenste kwaliteit.

Het onderzoek moet aangeven hoe een informatiefunctie NME de beschikbare informatie beter toegankelijk kan maken en het overzicht kan verbeteren, zodat versnippering kan worden voorkomen.

b Verbreding

Een aantal intermediaire organisaties constateert een verbreding van hun werk ten aanzien van:
- het soort doelgroepen, waarvoor men werkt;
- de inhoudelijke thema's, waarmee men te maken krijgt;
- een verbreding van educatieve activiteiten naar andersoortige, communicatieve activiteiten.

Om die reden hebben deze organisaties behoefte aan een verbreding van de informatievoorziening. Dit blijkt echter in de praktijk ook snel tot een

probleem van afbakening te leiden. Waar houdt bijvoorbeeld de competentie van NME op en waar begint die van milieuvoorlichting?

Het onderzoek dient duidelijkheid te verstrekken over de reikwijdte van de informatiefunctie NME en over de afbakening ten opzichte van andere milieu-informatiepunten.

c Verdieping

Er is een duidelijke behoefte aan verdieping van informatie, met name in de zin van uitbreiding en verbetering van de informatie over de beschikbare informatie, de zogeheten ontsluiting van informatie. Een goede ontsluiting van informatie bevordert dat men beter kan oordelen over de bruikbaarheid ervan voor de eigen situatie. Samenhangend met het volgende punt, stimulering en activering, rijst hierbij de vraag naar de mate waarin kwaliteitscriteria gehanteerd mogen worden voor de beschrijving en ontsluiting van informatie.

Het onderzoek dient duidelijkheid te verstrekken in hoeverre de informatiefunctie NME een bijdrage levert aan het verbeteren van de inhoudelijke ontsluiting. Een voorbeeld hierbij is het ontwikkelen van kwaliteitscriteria.

d Stimulering en activering

Hoe actief moet een informatiefunctie zijn? Heeft deze primair tot taak beschikbare informatie respectievelijk te verzamelen, te ontsluiten en de mogelijkheden voor gebruik te verbeteren? Of heeft deze ook een signalerende beleidstaak door gericht informatiestromen te analyseren, te bundelen, te selecteren en de aanbieders 'op te voeden' in de wijze van aanbieden? Met andere woorden, is ze primair ondersteunend of ook stimulerend en sturend?

Het onderzoek dient aan te geven op welke terreinen de informatiefunctie NME zelfstandig stimulerend en activerend kan opereren en wie de ontvanger is van deze activiteiten.

e Centraal versus decentraal

Een centrale voorziening biedt mogelijkheden om op eenduidige wijze te werken aan professionalisering en verbreding van de NME-informatievoorziening. De decentrale positie van intermediairen biedt het voordeel dat zij dicht bij de doelgroep het werk moeten doen en daardoor het best kunnen beoordelen welke informatie nodig is.

Het onderzoek dient aan te geven hoe een centrale informatiefunctie kan bijdragen aan de ondersteuning en kwaliteitsverbetering van het werk van

intermediairen en hun achterliggend netwerk.

f Onafhankelijke informatieverstrekking

Welke informatie wordt verstrekt? Informatie die strookt met de consensus van beleid? Of wordt eenzijdig informatie gegeven van partij X of partij Y? Belangen spelen bij informatie een sterke rol.

Het onderzoek dient aan te geven hoe de informatiefunctie NME voor alle betrokken partijen (overheid, leveranciers van informatie, intermediairen en gebruikers) een onafhankelijke informatievoorziening kan bieden.

g Financiële bijdragen

Informatieverzameling, -verwerking, -bewerking en -verstrekking kosten geld. Wat mag deze informatie kosten? NME heeft een brede doelgroep. Van bedrijf, gemeente tot vrijwilligersgroep. De bereidheid om te betalen voor informatie kan sterk verschillen per doelgroep.

Het onderzoek dient richting te geven aan de wijze waarop de financiering van de informatiefunctie kan worden georganiseerd, zodanig dat de lasten redelijk verdeeld worden over de verschillende actoren en de toegankelijkheid van informatie optimaal blijft.

3.3 Sociaal instrumentarium

Het tweede deel van de probleemstelling, 'passend in het beleid rond het sociaal instrumentarium', roept de vraag op wat de consequenties ervan zijn voor de kwaliteit van de dienstverlening van de toekomstige informatiefunctie NME. Het beleid rond het sociaal instrumentarium vormt als het ware de inhoudelijke randvoorwaarde waarbinnen de informatie- en documentatiefunctie NME moet functioneren.

Het beleid van het ministerie van VROM ten aanzien van sociaal instrumentarium is volop in ontwikkeling. Mede op basis van het WRR-rapport "Milieubeleid, Strategie, instrumenten en handhaafbaarheid" (WRR, 1992) is een aantal criteria geformuleerd waaraan beleidsinstrumenten getoetst moeten worden:

- in hoeverre draagt het instrument daadwerkelijk bij tot internalisatie van milieuwaarden in het gedrag van actoren?
- in hoeverre voldoet het instrument aan eisen van terugkoppeling van informatie?
- in hoeverre bevordert het instrument het maatschappelijk leervermogen?

Als afgeleide voorwaarden (met tussen haakjes de betreffende criteria) voor de informatiefunctie NME kunnen dan worden geformuleerd:

- redeneren vanuit motivatie en vraag van de doelgroep (internalisatie, leervermogen);
- aanpassen aanbod aan vraag (leervermogen);
- leveren van bijdragen aan monitoring van wensen, initiatieven en ervaringen van doelgroepen (terugkoppeling);
- verbreding van werkwijzen, thematiek en doelgroepen (leervermogen, terugkoppeling);
- bijdragen aan het tweerichtingsverkeer in de informatievoorziening (terugkoppeling);
- bevorderen van samenwerking, zowel binnen het NME-veld als met andere intermediaire organisaties uit het maatschappelijk middenveld, overheid en bedrijfsleven (bevorderen leervermogen).

Werk maken van het sociaal instrumentarium betekent een verschuivende rol van de overheid. Deze verschuiving zal ook tot uiting komen bij de betrokkenheid rond de informatie- en documentatiefunctie:

- inhoudelijk sturend op hoofdlijnen, in eerste instantie door middel van overreding in plaats van door dwang;
- realiseren van financiële randvoorwaarden;
- bewaken kwalitatieve randvoorwaarden;
- op hoofdaccenten van beleid extra investeren.

4 Resultaten

4.1 Algemeen

Van de gesprekken en bijeenkomsten gehouden tijdens fase 1 en 2 worden hier de belangrijkste uitkomsten weergegeven. Daarbij is een indeling van onderwerpen aangehouden, die gebaseerd is op de diverse aspecten van de probleemstelling (paragraaf 3.2).

Versnippering en toegankelijkheid
Deze problematiek wordt in het algemeen door alle respondenten onderschreven. Veel intermediaire organisaties vertonen de neiging om zelf informatie te gaan verzamelen. Als voorbeeld wordt genoemd milieuzorg-produktinformatie, die men nodig heeft voor milieuzorg-op-school-projecten. Deze informatie wordt op vele plaatsen verzameld, waardoor duidelijk sprake is van dubbel werk. Met name het lokale en regionale NME-veld geeft aan dat de informatievoorziening ondoorzichtig is. Bovendien willen organisaties het wiel niet opnieuw uitvinden en willen zij weten hoe zij kunnen anticiperen op te verwachten ontwikkelingen. Zij zijn van mening dat de informatievoorziening op het vlak van NME vooral 'goed geregeld' moet worden, waarbij het voor hen van minder belang welke partij(en) de uitvoering op zich nemen. Men hoopt daarom dat VROM vanuit haar beleidscoördinerende rol op het terrein van milieu-informatie voor de gewenste doorbraak kan zorgen en meer doorzichtigheid kan verschaffen in het totale beleid ten aanzien van milieu-informatievoorziening.

Verbreding, verdieping en afbakening
NME ontwikkelt zich volgens "Duurzaamheid als tweede natuur, advies inzake het Kaderplan Natuur- en Milieu-Educatie" (De Beuk en SME, 1993) als instrument om het maatschappelijk leerproces richting duurzaamheid te stimuleren en te begeleiden. Daarmee is de basis gelegd voor een verbreding en verdieping van het instrument NME, zoals die zich ook reeds enkele jaren ontwikkelt in het NME-veld en wordt onderschreven door de respondenten. De verbreding heeft betrekking op thema en doelgroepen. Dit leidt tot samenwerking met andere, belendende netwerken voor thema's zoals natuur, milieu en verkeer, milieu en ontwikkeling, milieu en gezondheid, etc.
De verbreding heeft eveneens betrekking op de reikwijdte van NME. Educatie in traditionele zin wordt in toenemende mate geïntegreerd met andere vormen van communicatie. Bijvoorbeeld in campagnes waarbij in één traject voorlichting gecombineerd wordt met educatie en actievormen. Waar voor-

heen informatie vooral betrekking had op leermiddelen en op didactische en pedagogische literatuur, ontstaat nu steeds meer behoefte aan informatie over beleid, strategieën, processen, netwerken en projecten.

Respondenten onderschreven de behoefte aan uitbreiding van de opgeslagen informatie. Deze verdieping houdt in dat men regelmatig meer gegevens over bijvoorbeeld een document zou willen hebben dan die welke op dat moment voor handen is.

Waar het gaat om afbakening kan de verbreding van de werkdefinitie van NME tot onduidelijkheid leiden. Immers: traditionele afbakeningen worden niet langer gehanteerd. In het onderzoek is getracht met de betrokkenen uit het NME-veld het specifieke NME-informatieterrein af te bakenen, gelet op zowel de huidige situatie als een mogelijke verbreding naar andere werkterreinen.
Daarbij is aangegeven welke kennisdomeinen nodig zijn en welke daarvan als achtergrondinformatie toegankelijk dienen te zijn.

De volgende indeling komt daarbij globaal naar voren:

Niet specifiek NME, indirect relevant:
- milieurecht (handhaving, regelgeving)
- milieuzorg (m.n. milieutechnische- en financiële produktinformatie)
- huishoudelijke milieukennis
- natuurbeleid (nota's, rapporten)
- milieubeleid (nota's, rapporten)
- natuur-inhoudelijke literatuur
- milieu-inhoudelijke literatuur
- natuur-encyclopedische kennis
- milieu-encyclopedische kennis

Respondenten zijn van mening dat deze domeinen niet primair tot de ontsluitingstaak van een informatiefunctie NME behoren. Wel dient deze informatie zeer goed toegankelijk te zijn voor organisaties werkzaam op NME-gebied.

Wel specifiek NME of direct relevant:
- leermiddelen (lesmateriaal en voorlichtingsmateriaal)
- cursussen (opleidingen, workshops & trainingen)
- NME-methodieken en didactiek (literatuur, handboeken)
- milieucommunicatie en -voorlichting (literatuur, handboeken)
- (milieu) gedrag doelgroepen (literatuur, lopend onderzoek)

- NME/milieucommunicatiebeleid (inhoudelijk beleid, financiële voorwaarden)
- netwerkinformatie (beleid en organisatie, projecten en expertise, zowel van 'traditionele' NME-organisaties als van belendende netwerken)

Deze domeinen horen specifiek tot de ontsluitingstaak van een informatiefunctie NME.

Stimulering en activering
Respondenten zijn eenduidig in hun mening over de mate waarin een informatiefunctie NME zich actief dient op te stellen. Zij verwachten dat een dergelijke organisatie zelf het initiatief neemt tot het signaleren van nieuwe informatiebronnen, -behoeften en doelgroepen. Ook het structureren van informatie hoort daarbij.

Centraal versus decentraal
Uit gesprekken en bijeenkomsten komt geen eenduidige voorkeur voor een centrale of decentrale organisatie naar voren. Sommige betrokkenen benadrukken het belang van een samenwerkingsverband met name om de specifieke informatie en netwerkcontacten van diverse producenten en intermediaire kaders zo goed mogelijk te benutten. Anderen zien als nadeel van een samenwerkingsverband een gebrek aan daadkracht, omdat betrokken organisaties diverse belangen zouden vertegenwoordigen. Zij achten centrale sturing een onmisbare voorwaarde voor het goed functioneren van de toekomstige informatiefunctie NME. Naast deze twee uitersten is ook een aantal tussenvormen geopperd.

Opvallend is dat met name door niet-NME-organisaties en door lokale en regionale NME-organisaties wordt aangegeven dat zij graag een centrale ingang zouden zien, waar zij terecht kunnen voor alle milieu-informatie. Men verwacht niet dat op die manier alle vragen beantwoord kunnen worden, maar wel dat een goed systeem voor doorverwijzing ontstaat.

Onafhankelijke informatieverstrekking
Slechts weinig respondenten geloven dat objectieve, onafhankelijke informatieverstrekking mogelijk is. In de discussies komen drie belangrijke aandachtspunten naar voren:
- Verschillende visies hebben juist een waarde voor de ontwikkeling van NME. Een aantal organisaties is van mening dat de betrokkenheid van de overheid bij de informatiefunctie NME niet ten koste mag gaan van deze verschillende visies.

- Een aantal intermediaire organisaties zal niet doorverwijzen naar of gebruik maken van de informatie van andere organisaties. Daarbij spelen drie overwegingen:
  - men verwacht dat men alle relevante informatie uit het eigen netwerk kan halen;
  - men wil niet doorverwijzen, omdat dit niet ten goede komt aan het eigen imago;
  - men heeft (nog) geen vertrouwen in de onpartijdigheid of kwaliteit van de informatie die anderen bieden. Voor deze organisaties is een neutraliteit en deskundigheid van de toekomstige informatiefunctie NME van groot belang.
- De meeste respondenten raden aan om pragmatisch om te gaan met de vraag of onafhankelijke informatievoorziening mogelijk is of niet. Dit kan door altijd te zorgen voor een goede bronvermelding bij informatie. Dan kunnen intermediaire kaders en eindgebruikers zelf uitmaken of zij de informatie betrouwbaar genoeg achten om te gebruiken.

Reikwijdte van activiteiten

Hierbij is een driedeling te onderscheiden:

- Landelijk opererende Natuur- en Milieu-organisaties leggen vooral prioriteit bij het verbeteren van de bestaande informatievoorziening voor hun huidige NME-netwerk van consulenten, lokale NME-centra, Milieufederaties en achterbannen.
- Regionale en lokale NME-organisaties en niet-NME-organisaties hebben veelal meer uitgesproken ideeën van wat er moet gebeuren. Accent ligt dan bij:
  * beter toegankelijk maken van alle milieu-informatie (centrale ingang);
  * relatienetwerk van eigen en andere relevante netwerken;
  * projectenbank van eigen en andere relevante netwerken;
  * actieve ondersteuning van informatievragen uit regionale en lokale projecten;
  * (technische) oplossingen voor gebruikersvriendelijk maken van informatie;
  * kwaliteitscriteria om het kaf van het koren te kunnen scheiden;
  * actualiteit van de informatie;
  * maatwerk creëren door samenwerkingsprojecten, gebaseerd op vragen uit de markt.
- Het ministerie van VROM geeft geen expliciete voorkeur aan voor activiteiten. Wel geeft het zich ontwikkelende beleid op het gebied van het sociaal instrumentarium aan dat monitoring en terugkoppeling

van milieu-informatie een belangrijke taak zou kunnen gaan vormen van de NME-informatie- en documentatiefunctie.

Het bereiken van doelgroepen

Met betrekking tot de vraag hoe doelgroepen het best te bereiken zijn, zijn drie visies te onderscheiden:

- Landelijk opererende Natuur- en Milieu-organisaties willen de totale breedte van doelgroepen bedienen en dit in principe zelf doen. Hetgeen de overweging inhoudt het eigen doelgroepenbeleid te verbreden.
- Direct betrokken NME-intermediairen op regionaal en lokaal niveau geven aan alle doelgroepen te willen bereiken. Zij zoeken daarbij in toenemende mate samenwerking met andere netwerken.
- Niet direct NME-intermediaire organisaties geven aan dat het bereiken van de totale bandbreedte van doelgroepen mogelijk is door meer samenwerking tussen verschillende intermediaire kaders. Doelgroepen benutten primair hun eigen specifieke netwerk om NME-informatie te krijgen.

Financiële bijdragen

Respondenten zijn het erover eens dat eindgebruikers in principe gratis moeten kunnen beschikken over informatie.
Een vergoeding door intermediaire kaders voor het gebruik van databanken in de vorm van een abonnementensysteem wordt acceptabel geacht. Opgemerkt wordt dat deze kosten niet te hoog mogen zijn, zeker niet wanneer zij ook zelf actief informatie toeleveren.

Ten aanzien van de financiering van een informatiefunctie-NME wordt een aantal mogelijkheden genoemd:

- Structurele subsidiëring. Een aantal respondenten is van mening dat de overheid de informatiefunctie geheel moet financieren. Anderen geven aan dat een structurele subsidie kan worden aangevuld met:
- Inkomsten uit een (gedifferentieerd) abonnementensysteem;
- Projectsubsidies voor innovatieve projecten;
- Financiering van opdrachten.

4.2 Programma van eisen

Op basis van:
- het beleid rond sociaal instrumentarium;
- de wens tot verbetering van bundeling, toegankelijkheid en kwaliteit van informatie;
- reacties en wensen van respondenten;
- beschikbare kennis en deskundigheid op het gebied van milieu-informatie en automatisering;

zijn de volgende eisen ontleend voor de toekomstige informatievoorziening voor NME.

met betrekking tot de organisatie:

- Integreert, of is geïntegreerd met, bestaande voorzieningen op (NME-informatiegebied.

- Kan rekenen op voldoende draagvlak voor de gekozen organisatievorm bij leveranciers, producenten en intermediaire kaders.

- Voorziet in een organisatievorm die uitstijgt boven belangen van afzonderlijke intermediairen in het maatschappelijk middenveld, bij bedrijven en overheden.

- Heeft een gestructureerde, heldere organisatievorm.

- Heeft een flexibele organisatievorm, opdat bijstelling van beleid mogelijk is.

- Opereert vanuit een flexibele afstemming met andere milieu-informatiefuncties, met name CIMI (of het vervolg hierop) en neemt daartoe actief deel aan overlegsituaties met betrekking tot milieu-informatievoorzieningen.

- Heeft een organisatievorm en taakstelling, waarin verschillende intermediairen uit het maatschappelijk middenveld, bedrijven en overheden willen en kunnen participeren.

met betrekking tot taken

- Voorziet in diverse bestanden, waarin ondermeer informatie is opgenomen over literatuur, leermiddelen, expertise, projecten en onderzoeken.

- Draagt bij aan de verbetering, verbreding en integratie van bestaande informatiebestanden op basis van vrijwilligheid en samenwerking.
  * Voorziet daartoe in een bundeling van bestaande en nieuwe bestanden, door:
    - het ontwikkelen van een technische standaard voor conversie en uitwisseling van bestanden;
    - het organiseren van uitwisseling van bestanden;
  * Voorziet daartoe in een verbetering van de kwaliteit van de ontsluiting en de toegankelijkheid, door:
    - het organiseren en ontwikkelen van standaardmethoden voor ontsluiting en de controle op het hanteren hiervan in samen werking met leveranciers en intermediairen;
    - het optreden als intermediair met betrekking tot de output van informatie;
    - het ontwikkelen van een gebruikersvriendelijk systeem voor onttrekking van informatie.
  * Bevordert daartoe integratie van gelijksoortige bestanden.

- Voorziet in het actief opsporen, verwerven en beschikbaar stellen van informatie.

- Staat open voor en kan voorzien in een uitbouw van de samenwerking tussen NME-organisaties en andere relevante intermediairen uit het maatschappelijk middenveld, overheden en bedrijven. Deze partners worden gestimuleerd en ondersteund bij de input van informatie en het op peil houden van de kwaliteit van ontsluiting.

- Biedt mogelijkheden voor doorverwijzing:
  - tussen netwerken en intermediaire organisaties
  - binnen netwerken en intermediaire organisaties.

- Kan bijdragen aan monitoring ten behoeve van evaluatie en bijsturing van het beleid ten aanzien van sociaal instrumentarium.

- Verzorgt een regelmatige evaluatie van input, kwaliteit van ontsluiting en dienstverlening, samenwerking etc.

met betrekking tot uitrusting

- Is uitgerust met deskundigheden op het gebied van management, automatisering, informatie-overdracht en (marketing-)communicatie.

- Kan marktgericht werken. Daarbij horen de volgende aspecten:
  - vraaggericht: het regelmatig, in samenwerking met intermediairen, uitvoeren van marktonderzoek bij aanbieders en gebruikers.
  - commercieel: gedeeltelijk zelf inkomen genereren.

- Beschikt over voldoende financiële en technische middelen.

DEEL II VOORSTEL VOOR DE TOEKOMSTIGE INFORMATIEFUNCTIE NME

5 Kern van het voorstel

5.1 Doel, doelgroepen en participanten

De hieronder voorgestelde informatiefunctie voor NME heeft ten opzichte van de huidige situatie tot doel:

1 verbetering van de toegankelijkheid van informatie door:
- integreren van bestaande gelijksoortige bestanden;
- bundelen van bestanden die verschillende soorten informatie bevatten;
- uitbreiden van de mogelijkheden voor beschikbaarstelling van de informatie;
- verbeteren van de gebruikersvriendelijkheid bij raadpleging;
- verhogen van de kwaliteit van de intermediaire dienstverlening;

2 verbetering van de kwaliteit van de beschikbare informatie door:
- de introductie van een standaardwijze van ontsluiting;
- completer en actueler maken van bestanden;
- verspreiden van meer en betere informatie over de inhoud van databanken;
- vergroten van de deskundigheid van degenen die het systeem vullen;
- inspelen op nieuwe informatiewensen door nieuwe bestanden te produceren;

3 de beschikbare informatie te verbreden naar thema, doelgroepen en type activiteiten door samenwerking met een zo breed mogelijk scala van producenten van bestanden en intermediaire kaders.

De informatiefunctie NME is dienstverlenend voor een brede variëteit aan doelgroepen uit het maatschappelijk middenveld, overheden en bedrijven. Deze doelgroepen kunnen worden gerelateerd aan de vijf leersituaties, zoals deze zijn vermeld in het advies "Duurzaamheid als tweede natuur" (De Beuk en SME, 1993). De functie is derhalve ook dienstverlenend voor die sectoren van de samenleving, waar natuur- en milieu-educatie nog in de startfase verkeert (zie voor een uitwerking van doelgroepen hoofdstuk 6).
Samenwerking, zoals genoemd onder doelstelling 3, met producenten van databanken en intermediaire kaders die eveneens afkomstig zijn uit het maatschappelijk middenveld, overheid en bedrijfsleven is een voorwaarde voor deze dienstverlening.

5.2 Organisatie

Voor de realisering van de gewenste informatie- en documentatiefunctie wordt een voorziening ontwikkeld, welke gestalte moet krijgen door een samenwerkingsverband van producenten van databanken, intermediaire kaders en een onafhankelijke, centrale organisatie. Voorgesteld wordt om deze informatiefunctie NME voortaan aan te duiden met de naam NME-ID. Dit samenwerkingsverband wijkt zowel af van de oude situatie (LSNME) als van de op dit moment opgezette samenwerking tussen VMD en IVN.

Producenten zijn die organisaties, die een informatie-bestand ontwikkelen en beheren.
Onder intermediaire kaders worden organisaties verstaan, die doelgroepen voorzien van informatie en ondersteunen bij het oplossen van hun vragen.
Een aantal organisaties is zowel producent als intermediair kader.

Onder een centrale organisatie wordt een organisatie verstaan die een coördinerende taak heeft op het vlak van input en output van informatie en het bundelen en integreren van bestanden. De centrale organisatie is verantwoordelijk voor:
- kwaliteitsontwikkeling en -bewaking in termen van efficiency en effectiviteit;
- het bundelen en integreren van bestanden;
- het distribueren van up-date versies van de databanken;
- het aansturen van evaluaties;
- het signaleren van nieuwe behoeften en het initiëren van activiteiten om in deze behoeften te voorzien.

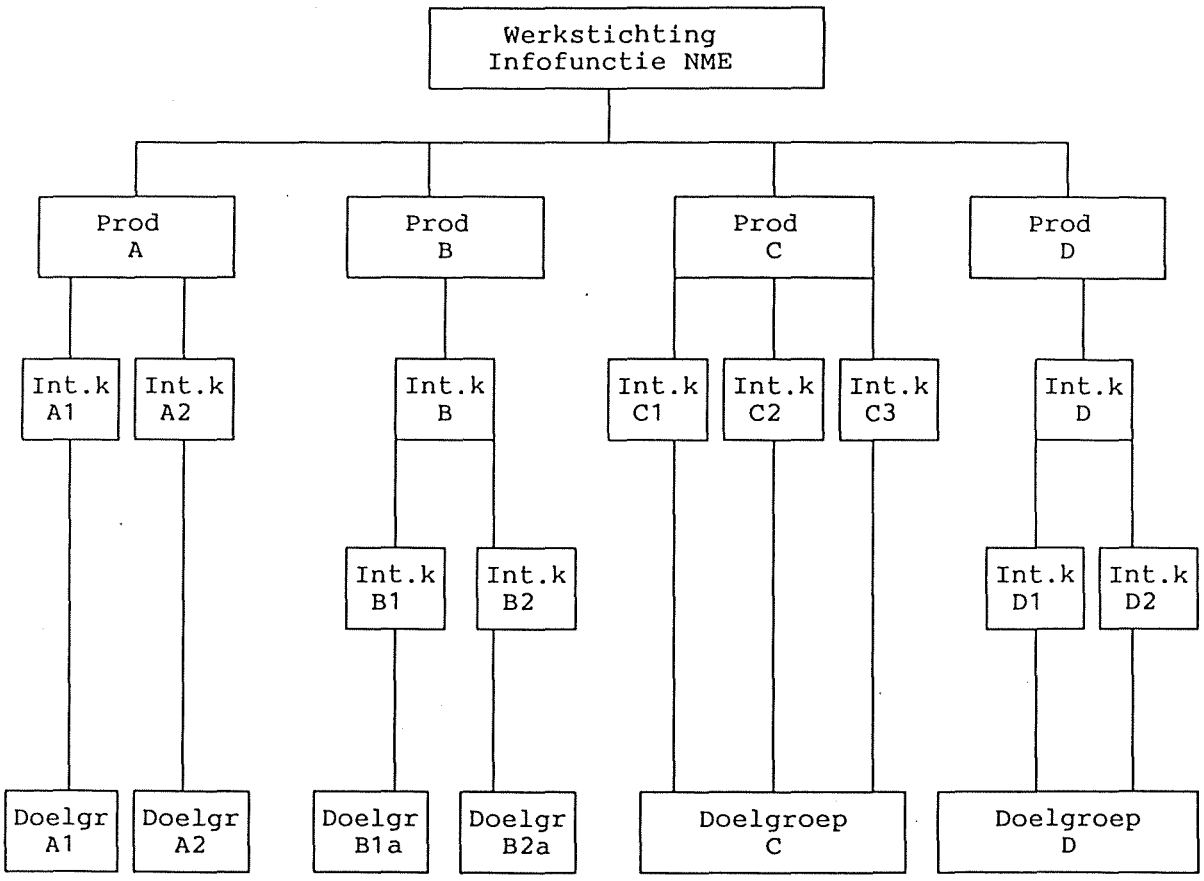
De centrale organisatie heeft geen intermediaire functie, maar treedt op als achtervanger voor verdwaalde (eind)gebruikers. De centrale organisatie houdt zich zo min mogelijk bezig met uitvoerende taken.
De centrale organisatie krijgt de vorm van een onafhankelijke werkstichting, welke wordt opgericht in opdracht van VROM.

De producenten zijn verantwoordelijk voor het beheren en uitbreiden van hun bestanden volgens een ontsluitingsstandaard, ontwikkeld binnen het samenwerkingsverband. Met als voordeel dat zij zicht hebben op de kwaliteitsontwikkeling en -bewaking van hun eigen bestanden. Zij werken mee aan de koppeling van hun eigen bestanden aan die van andere organisaties. Daarnaast vervullen de meeste producenten een rol als intermediaire dienstverlener en zijn zij verantwoordelijk voor gegevens voor evaluatie- en marktonderzoek vanuit hun eigen organisatie.

De intermediaire kaders zijn verantwoordelijk voor dienstverlening aan eindgebruikers en andere intermediaire kaders, waartoe zij gebruik maken van de gekoppelde bestanden. Daarnaast spelen zij een rol bij de input van nieuwe informatie.

Organisatorische aspecten worden verder uitgewerkt in hoofdstuk 8.

(2) Het samenwerkingsverband in organigram

* Prod = Producenten
* Int.k = Intermediair kader

5.3 Verantwoording

De hier gekozen organisatievorm sluit nauw aan bij de door Van de Bunt voorgestelde opties voor efficiency en effectiviteitsverbetering van de infrastructuur milieu-informatie. Hier wordt namelijk een combinatie van centrale sturing (optie I) en een decentrale makelaarsfunctie per doelgroep (optie II) als één van de mogelijkheden voorgesteld (Van de Bunt 1992b).

Voor een NME-ID in de vorm van een samenwerkingsverband wordt gekozen om de volgende redenen:

- een samenwerkingsverband van producenten biedt de mogelijkheid bestanden te bundelen zonder de producenten in hun oorspronkelijke doel- en taakstellingen aan te tasten en biedt daarmee de grootste kans op een breed draagvlak onder gebruikers en leveranciers van NME-informatie;
- samenwerking met intermediaire kaders biedt de mogelijkheid van een continue input van nieuwe informatie en daarmee een goede aansluiting bij behoeften van eindgebruikers;
- doordat steeds nieuwe participanten kunnen deelnemen, biedt het samenwerkingsverband een continue mogelijkheid tot verbreding van beschikbare informatie;
- een centrale organisatie biedt de mogelijkheid tot sturing van een aantal gezamenlijke processen met betrekking tot eenduidige ontsluiting, kwaliteitsverbetering en verbetering van toegankelijkheid;
- een breed samenwerkingsverband met sturing door een onafhankelijke, centrale organisatie biedt de mogelijkheid tot het verwerven van een neutraal imago, zodat een zo breed mogelijke input én output van informatie gerealiseerd kunnen worden.

Een samenwerkingsverband kent echter ook een aantal nadelen. De ontwikkeling van een standaardontsluiting en andere nieuwe activiteiten kosten meer tijd en moeite dan wanneer één en ander vanuit een centrale organisatie wordt geregeld. Een samenwerkingsverband is zeker niet goedkoper. Toch luidt het advies aan het ministerie van VROM een samenwerkingsverband omdat de voordelen sterk opwegen tegen de nadelen. Zeker waar het gaat om het benutten van de kennis, deskundigheid en de dienstverlenende functies van huidige producenten en intermediaire kaders.

Gezien de achtergrond van dit onderzoek is het wenselijk de belangrijkste verschillen tussen dit advies en de oude situatie, het LSNME, naast elkaar te zetten.

LSNME	NME-ID
Aangestuurd door 'belangen'organisaties.	Onafhankelijke coördinatie.
Pretentie koepelfunctie.	Primair ondersteunende functie.
Informatie/documentatie één van de kerntaken.	Informatie- en documentatie vormt gespecialiseerde kerntaak.
'Smalle' invalshoek van NME.	Brede invalshoek NME.
Samenwerkingsverband van NM(E-) organisaties.	Breed samenwerkingsverband: aansluiting van andere netwerken.

5.4 Ontwikkelingstraject

De voorgestelde werkstichting als centrale organisatie wordt opgericht voor vijf jaar. Na deze periode wordt het functioneren van de centrale organisatie en het bereikt resultaat in samenhang met het samenwerkingsverband geëvalueerd.

Redenen om de organisatievorm niet al te definitief vast te leggen zijn:
- de mogelijkheid om het samenwerkingsverband vanuit de huidige situatie geleidelijk te ontwikkelen;
- de mogelijkheid om wat betreft organisatie te anticiperen op ontwikkelingen elders, met name op het vlak van de milieu-informatie voorziening in het algemeen.

Voor het ministerie van VROM is gedurende deze vijf jaar een belangrijke rol weggelegd. Zij is als rijksoverheid verantwoordelijk voor:
- de beleidsmatige afstemming tussen verschillende uitvoeringsstructuren op het gebied van milieu-informatievoorzieningen;
- de ontwikkeling van sociaal instrumentarium-beleid.

Daarom wordt geadviseerd dat VROM gedurende de start- en ontwikkelfase van NME-ID deelneemt in het bestuur van de werkstichting. Deze deelname kan van tijdelijke aard zijn. Zodra NME-ID haar definitieve organisatievorm heeft gekregen en de gewenste afstemming met andere milieu-informatievoorzieningen is gerealiseerd kan de bestuursfunctie van VROM overbodig zijn. Als subsidiegever zal VROM uiteraard betrokken blijven bij de evaluatie van NME-ID.

Het ontwikkelingstraject dat hierop betrekking heeft, is verder uitgewerkt in hoofdstuk 9.

5.5 Produkten en diensten

De kern van het informatiesysteem wordt gevormd door de produktie en de beschikbaarstelling van (informatie uit) databanken.
Het samenwerkingsverband moet in eerste instantie kunnen beschikken over bestanden met de volgende typen informatie:

- literatuur
- cursussen en opleidingen
- leermiddelen
- expertise
- onderzoek
- projecten
- voorlichtingsmateriaal

De dienstverlening van het samenwerkingsverband zal bestaan uit:

- telefonische dienstverlening bij raadpleging van databanken
- telefonische doorverwijzing met behulp van expertise- en projectenbank
- het op aanvraag maken van selecties en bewerking van informatie uit de databanken
- het on-line beschikbaar stellen van databanken
- het in zijn geheel distribueren van databanken
- het onderhouden van een zogenaamd bulletin board system (elektronisch prikbord), zodat over vraag en aanbod binnen het samenwerkingsverband kan worden gecommuniceerd

Gaande het ontwikkelingstraject zullen nog produkten en diensten (kunnen) worden toegevoegd.
Inhoud en taakverdeling met betrekking tot produkten en dienstverlening worden verder uitgewerkt in de hoofdstukken 6, 7 en 8.

5.6 Organisatie van de techniek

Ten behoeve van genoemde produkten en diensten zijn technische voorzieningen nodig die voornamelijk betrekking hebben op het bouwen en integreren van databanken, het on-line beschikbaarstellen daarvan (host-functie) en het

creëren van een bulletin board system (BBS).

Technische aspecten zijn verder uitgewerkt in de hoofdstukken 7 en 9.

5.7 Financiën

Afnemers van NME-informatie, de intermediaire kaders, kunnen slechts in beperkte mate betalen voor diensten, maar in de input en de output van informatie spelen zij een belangrijke rol. Daarom zullen intermediaire kaders, wanneer zij bijdragen aan de input van informatie, tegen een geringe vergoeding gebruik kunnen maken van de databanken.

Het ministerie van VROM stimuleert in het kader van het beleid van het sociaal instrumentarium de noodzakelijke bundeling, afstemming en verbetering van kwaliteit en toegankelijkheid van de dienstverlening. Zij is derhalve bereid en financiële bijdrage te leveren voor NME-ID.
Het ministerie van VROM is echter niet verantwoordelijk voor de financiering van àlle databanken. De huidige situatie waarin bestaande databanken eveneens gefinancierd worden door andere overheidsinstellingen en het bedrijfsleven, zal gehandhaafd blijven.

NME-ID zal als samenwerkingsverband ook andere inkomsten dan in de vorm van abonnementen kunnen gaan genereren.
Zo behoren commerciële activiteiten tot de mogelijkheden, zowel door deelnemende organisaties gezamenlijk als voor specifieke markten en doelgroepen door bilaterale samenwerking.

6 Afbakening en taakverdeling

6.1 Databanken en intermediaire dienstverlening

In paragraaf 5.5 worden de belangrijkste produkten en diensten van het NME-ID genoemd. Het gaat om de produktie van databanken en om intermediaire hulp bij het zoeken naar informatie.

De produktie van een databank bestaat uit de volgende elementen:
- aanschaffen c.q. beschikken over apparatuur en programmatuur voor de bouw van een databank;
- het creëren van een bestandsstructuur, voornamelijk bestaande uit een format en wijze van afzoekbaarheid binnen het gekozen format;
- het formuleren van criteria voor de selectie van op te nemen informatie, waaronder het vaststellen van het domein;
- signaleren/opsporen van informatie die aan de criteria voldoet;
- het invoeren en ontsluiten van de informatie;
- het bewaken van de betrouwbaarheid (integriteit) van de opgeslagen informatie;
- het bewaken van de kwaliteit van de databank met betrekking tot compleetheid, actualiteit en ontsluiting;
- het automatiserings-technisch beheren van de databank, zoals het maken van back-ups, het installeren van nieuwe versies van de programmatuur en het operationeel houden van het systeem.

Wat betreft de dienstverlening moeten ook de volgende manieren van beschikbaarstelling van (informatie uit) databanken worden genoemd:
- het produceren en verspreiden van signalementen en aanwinstenlijsten en/of
- het digitaal verspreiden (on-line of op flop) van updates;
- het produceren van een gedrukte versie van de (gehele) databank als naslagwerk en/of
- het digitaal distribueren van de gehele databank op diskette(s) of op CD ROM.

De genoemde databanken bevatten grotendeels beschrijvende en verwijzende informatie. Wanneer dit verwijzingen naar bijvoorbeeld literatuur betreft, dan zal de (eind)gebruiker ook over die literatuur willen beschikken. Daarvoor zal de intermediaire organisatie een uitleenfunctie of de functie van documentleverancier moeten vervullen.

6.2 Inhoudelijke afbakening en afstemming van databanken

In hoofdstuk 4 is naar voren gekomen dat in de praktijk van het NME-werk momenteel een verbreding optreedt van de definitie van NME. Ook is gesteld dat deze verbreding tot onduidelijkheid kan leiden waar het gaat om afbakening van kennisdomeinen, waarop een informatiefunctie NME zich moet richten.

In dit voorstel wordt gepleit voor een pragmatische benadering voor afbakening, die zowel recht doet aan de ontwikkelingen binnen het brede veld van NME als aan ontwikkelingen op andere milieu-informatieterreinen.
Eerst dient te worden vastgesteld welke informatie niet ontsloten wordt door het samenwerkingsverband, vervolgens dient te worden aangegeven welke kennisdomeinen wel object zijn van het samenwerkingsverband.

In de praktijk van een aantal organisaties dat betrokken wordt bij het samenwerkingsverband, zal sprake zijn van ontsluiting van zowel NME-domeinen als van niet NME-domeinen. Dit vormt wel een belangrijk aandachtspunt, maar niet binnen het kader van dit onderzoek.

6.2.1 NME ten opzichte van andere milieu-kennisdomeinen

Voor de afbakening van kennisdomeinen die wel en die niet direct relevant zijn voor de informatiefunctie NME wordt gebruik gemaakt van de indeling die in het onderzoek naar voren is gekomen.

Niet specifiek NME en derhalve indirect relevant zijn:
-milieurecht (handhaving, regelgeving)
-milieuzorg (m.n. milieutechnische- en financiële produktinformatie)
-huishoudelijke milieukennis
-natuurbeleid (nota's, rapporten) *
-milieubeleid (nota's, rapporten)
-natuur-inhoudelijk literatuur *
-milieu-inhoudelijk literatuur
-natuur-encyclopedische kennis *
-milieu-encyclopedische kennis

mogelijke rol IKC-NBLF? zie ook Scheres & or p9 36 & p9. 38 & 39

Wel specifiek NME en derhalve direct relevant zijn:
-leermiddelen (lesmateriaal en voorlichtingsmateriaal)
-cursussen (opleidingen, workshops & trainingen)

-NME-methodieken en didactiek (literatuur, handboeken)
-milieucommunicatie en -voorlichting (literatuur, handboeken)
-(milieu) gedrag doelgroepen (literatuur, lopend onderzoek)
-NME/milieucommunicatiebeleid (inhoudelijk beleid, financiële voorwaarden)
-netwerkinformatie (beleid en organisatie, projecten en expertise, zowel van 'traditionele' NME-organisaties als van belendende netwerken)

Genoemde, indirect relevante domeinen behoren niet primair tot de ontsluitingstaak van het samenwerkingsverband NME-ID. Wel dient deze informatie zeer goed toegankelijk te zijn voor het NME-veld. Om deze reden worden momenteel wel selecties van de indirect relevante domeinen (dubbel) ontsloten door diverse organisaties.
Door een betere afstemming met andere milieu-informatiefuncties zal de inhoudelijke ontsluiting van de indirect relevante domeinen in de toekomst door niet-NME-organisaties kunnen plaatsvinden. In de praktijk zal het wel zo zijn dat NME-organisaties selecties van zeer veel gebruikte informatie in hun collectie opnemen (dat wil zeggen op de plank hebben staan).

6.2.2 Organisatie van afbakening

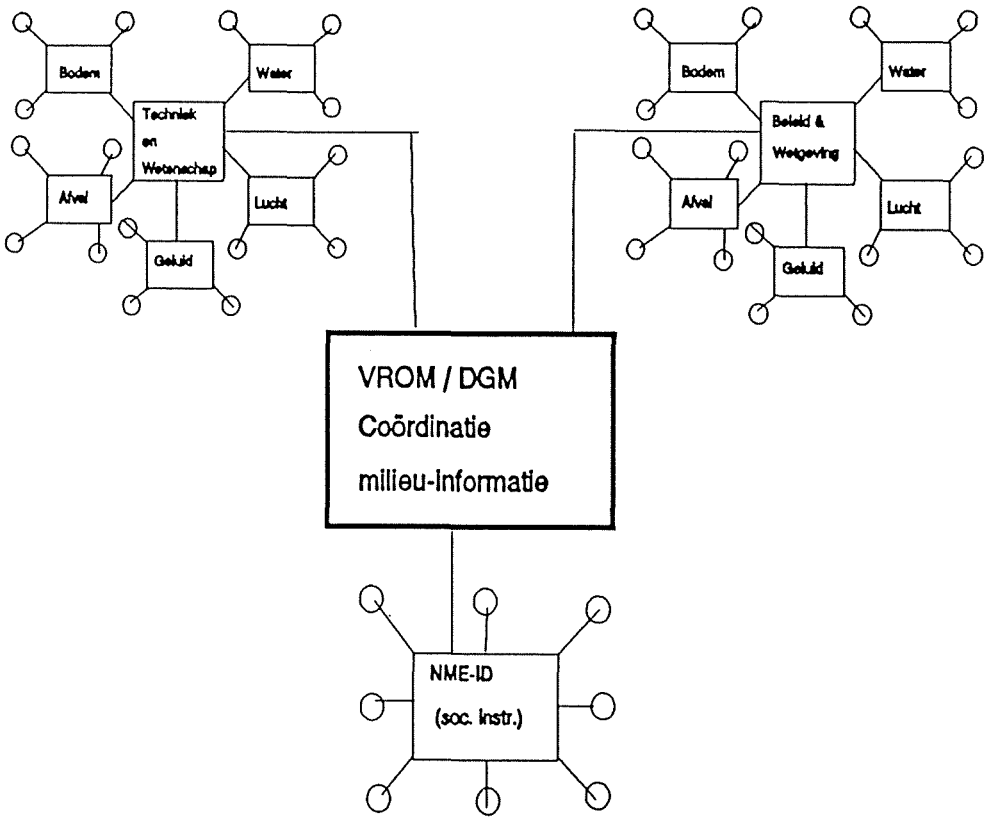
De afbakening en afstemming kan gerealiseerd worden door:
- afspraken te maken welke NME-relevante domeinen worden ontsloten binnen het samenwerkingsverband;
- afspraken te maken met andere milieu-informatiefuncties hoe de indirect NME-relevante domeinen toegankelijk kunnen worden gemaakt.

In een aantal gevallen zullen producenten zich op zowel direct relevante domeinen als op indirect relevante domeinen richten. Door een onderscheid te maken in bovenstaande type afspraken, wordt de afbakening praktisch werkbaar.
Indien er op langere termijn meer structuur komt in de taakverdeling en samenwerking op andere milieu-informatieterreinen, zal dit ook tot gevolg hebben dat inhoudelijke afbakening en afstemming gerealiseerd wordt tussen deze terreinen en NME.
Mogelijk dat VROM/DDI bij dit proces een coördinerende rol kan spelen.

Er is inmiddels veel onderzocht en geschreven over de inhoud en organisatie van milieu-informatie, zoals reeds in het voorwoord is vermeld. In dit rapport willen we, analoog aan de organisatie van het NME-ID een globaal

beeld schetsen hoe de afstemming en afbakening met andere milieu-informatie-gebieden kan plaatsvinden.

(2) Per informatieterrein verzorgt één organisatie (vgl. NME-ID) de coördinatie. Aan deze organisatie zijn diverse bestaande databanken gekoppeld.
Bureau De Rond / SME/Stichting Milieu Educatie

6.3 Doelgroepen van het samenwerkingsverband NME-ID

Natuur- en Milieu-Educatie kan worden beschouwd als een instrument om het leerproces richting duurzaamheid te stimuleren en te begeleiden. Dit leerproces heeft zowel betrekking op individuen als organisaties en het leerproces vindt plaats in verschillende leefsituaties. In "Duurzaamheid als tweede natuur, advies inzake het Kaderplan Natuur- en Milieu-Educatie" (De Beuk en SME, 1993) worden de volgende leefsituaties onderscheiden: wonen, werken, vrije tijdsbesteding en consumptie. Hieraan kunnen we de leefsituatie onderwijs toevoegen.
In en rondom deze leefsituaties zijn diverse organisaties (overheid, bedrijfsleven, maatschappelijk middenveld) werkzaam. Deze organisaties vormen met hun netwerken de intermediaire kaders waarlangs alle doelgroepen bereikt kunnen worden.

De belangrijkste doelgroep voor de produkten en diensten van het samenwerkingsverband wordt dan ook gevormd door intermediaire kaders. Omdat het samenwerkingsverband zo wordt opgezet, dat in elk geval een deel van de relevante intermediaire kaders via deelname-overeenkomsten participeert, kunnen doelgroepen mede sturing geven aan produkten en diensten.
In de meeste gevallen maken einddoelgroepen (bijvoorbeeld leerkrachten en gemeente-ambtenaren) niet alleen gebruik van NME-informatie via intermediaire kaders 'dicht bij huis', maar kunnen zij tevens intermediairen raadplegen die direct verbonden zijn aan de producenten van databanken. Bijvoorbeeld: bij afwezigheid van een Provinciaal Consulent NME, raadpleegt de leerkracht direct de LMV of het IVN.

Voor het identificeren van relevante intermediaire kaders voor NME is gekozen voor een indeling volgens leefsituaties, zoals deze is gehanteerd in bovengenoemd advies.

	wonen	WERKEN	VRIJE TIJD	CONSUMEREN	ONDERWIJS
overheden - rijk	VROM, EZ	VROM, LNV, EZ	VROM, LNV	VROM, EZ	VROM, O&W, V&W, EZ, LNV, OS
- provincies	IPO NME IPO Milieuvoorlichters	IPO NME IPO Milieuvoorlichters	IPO NME IPO Milieuvoorlichters	IPO NME IPO Milieuvoorlichters	IPO NME IPO Milieuvoorlichters
- gemeenten	Vaksectie Milieu/VNG	Vaksectie Milieu/VNG	Vaksectie Milieu/VNG	Vaksectie Milieu/VNG	Vaksectie Milieu/VNG
bedrijfsleven		NMC IMK Centrale Kamer van Koophandel	NBT	Diverse voorlichtingbureaus van branches.	Landelijke organen beroepsonderwijs
onderwijsverzorging					OBD SLO LPC PABO NLO ULO CIBB

	WONEN	WERKEN	VRIJE TIJD	CONSUMEREN	ONDERWIJS
maatschappelijk middenveld - consumenten	CB, KK		ANWB/ANVV	CB, KK	CB
- 3e Wereld	NOVIB, COS	NOVIB, COS	NOVIB, COS	NOVIB, COS	NOVIB, COS, LSO
- natuur	IVN		IVN, WNF, St. Recreatie	WNF	IVN, WNF, SVC, WVS
- milieu	VMD, Milieufederaties, SNM, IVN, SME	VMD, Milieufederaties, SNM, SME	VMD, Milieufederaties, SNM IVN, SME	VMD, Milieufederaties, SNM SME	SME, IVN
- gezondheid	LC-GVO VVN, ENFB	LC-GVO		LC-GVO	LC-GVO
- verkeer		ENFB	VVN, ANWB, ENFB	ANWB, ENFB	VVN
- werknemers		FNV, CNV ABVA/KABO			
- werkgevers		VNO, NCW			
- jongeren		FNV-j, NJMO	NJMO, Scouting	NJMO	
- vrouwen	Milieukwartet			Milieukwartet	
- vorming & welzijn	LAMIGO				SVE
- politiek	Wetensch. bureau's politieke partijen.	Wetensch. bureau's politieke partijen	Wetensch. bureau's politieke partijen	Wetensch. bureau's politieke partijen	SBK, M50, Vredesopbouw

6.4 Producenten van databanken en hun plaats in het samenwerkingsverband

Op basis van de huidige databank-activiteiten van producenten en beheerders kan worden aangegeven welke organisaties (en hun databanken) in elk geval betrokken zouden moeten worden bij het samenwerkingsverband. Voor elke databank zal in onderling overleg een zogenaamde 'trekker' moeten worden aangewezen.
Deze trekkersrol heeft de volgende functie:
Per databank zal één deskundige organisatie verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van de ontsluiting van de databank. Dat betekent niet dat deze organisatie als enige de databank produceert, immers er is veelal sprake van het integreren van bestaande databanken.
De trekkersfunctie houdt daarom in elk geval in dat deze organisatie een projectleider levert voor de ontwikkeling van de standaardformat en voor de bewaking van de kwaliteit daarvan. Uiteraard zal de betreffende trekker, afhankelijk van het type databank en de (huidige) positie van deze organisatie, een belangrijke rol spelen bij de ontsluiting zelf. Deze rol zal echter geen nieuwe zijn, maar voortkomen uit de huidige.

6.4.1 Inventarisatie van databankproducenten

Aan de hand van de wensen van afnemers/gebruikers en intermediairen is een overzicht gemaakt van de soort informatie waaraan behoefte is, in de vorm van de te produceren databanken. Deze is uitgezet tegen de vijf leefsituaties: werken, wonen, recreatie, consumeren en onderwijs.
In het schema op de volgende pagina zijn de organisaties aangegeven die hierin op dit moment voorzien.
Zo wordt duidelijk of er in bepaalde leefsituaties overlap voorkomt en of er hiaten zijn.

	WONEN	WERKEN	VRIJE TIJD	CONSUMEREN	ONDERWIJS
Databank 1 Literatuur					
* NME visie, inhoud, didactiek	IKC-NBLF (natuur) IVN (natuur)	IKC-NBLF	IVN (natuur) IKC-NBLF (natuur)		IVN
beleid	IKC-NBLF	IKC-NBLF	Stg. Recreatie IVN (natuur)		IVN
* milieumarketing	VROM-DDI	NMC VROM-DDI	VROM-DDI		
* (milieu)communicatie	LUW LDO (overheid) VMD	LUW LDO (overheid) VMD	LUW LDO (overheid) VMD	VMD	
* gedrag doelgroepen	VMD RUL VU LCG (gezondheid)	VMD RUL VU LCG (gezondheid)	VMD RUL VU	VMD RUL VU LCG (gezondheid)	LCG (gezondheid)
* methodiek communicatie campagnes	VMD LCG (gezondheid)	VMD LCG (gezondheid)	VMD	VMD	LCG (gezondheid)
Databank 2 Leermiddelen	LCG (gezondheid) IVN (natuur)	LCG (gezondheid)	IVN (natuur)	LMV IVN	-> (LMV) * -> (IVN) * OBD / WPRO
Databank 3 Lopend onderzoek	LCG (gezondheid) NBOI SWIDOC (IKC-NBLF?)**	LCG (gezondheid) NBOI SWIDOC	NBOI SWIDOC (IKC-NBLF?)**	NBOI SWIDOC (IKC-NBLF?)**	SWIDOC (IKC-NBLF?)**

	WONEN	WERKEN	VRIJE TIJD	CONSUMEREN	ONDERWIJS
Databank 4 Projecten	NBOI VNG (gem. beleid) LCG (gezondheid) NIZW (gezondheid) Werkgroep 2000	NBOI VNG (gem. beleid) LCG (gezondheid)	NBOI VNG (gem. beleid)	NBOI	
Databank 5 Cursussen & opleidingen	[LSNME] ***	[LSNME] ***	[LSNME] ***	[LSNME] ***	[LSNME] ***
Databank 6 Expertise	[LSNME] *** CIMI/VROM	[LSNME] *** CIMI/VROM	[LSNME] *** CIMI/VROM	[LSNME] *** CIMI/VROM	[LSNME] *** diverse uitgevers geven onderwijs-adressen uit
Databank voorlichtingsmiddelen	LDO (overheid) LCG (gezondheid) VMD	VMD	ANWB VMD	LCG (gezondheid) VMD	LCG

Toelichting bij:

* Databank Leermiddelen, leefsituatie onderwijs: LMV en IVN ontsluiten uiteraard leermiddelen voor het onderwijs, maar niet zozeer leermiddelen die betrekking hebben op de leefsituatie onderwijs. Vandaar dat deze hier tussen haakjes zijn geplaatst.

** Databank Lopend onderzoek: het IKC-NBLF heeft middels een eigen onderzoek initiatief genomen tot een bestand voor lopend onderzoek op het terrein van NME. Aangezien op dit moment nog geen sprake is van een operationele databank, is dit initiatief tussen haakjes gezet en voorzien van een vraagteken.

*** Databank cursussen/opleiding en expertise: het inmiddels opgeheven LSNME beschikte over een uitgebreid adressenbestand dat deels als expertisebestand was ontsloten. Bij de overdracht naar IVN en VMD is nog niet duidelijk hoe met dit adressenbestand wordt omgegaan.
Het LSNME heeft eveneens een databank opleidingen ontwikkeld.

In deze inventarisatie zijn nog niet betrokken de milieu-adviesbureaus die zelf een databank produceren voor eigen gebruik. In een aantal gevallen beschikken deze over relevante informatie, zoals projecten, expertise en literatuur, die niet ontsloten wordt door organisaties die in bovenstaand schema staan genoemd. Bijvoorbeeld CEA, KPMG-milieu, HEIDEMIJ e.a.
Binnen het ontwikkeltraject zoals dat in hoofdstuk 9 uiteen wordt gezet, zal aandacht worden besteed aan de wijze waarop deze organisaties betrokken kunnen worden bij de informatievoorziening.

6.4.2 Voorstel voor taakverdeling

Hierna volgt een voorstel voor een globale taakverdeling per databank waarin staat aangegeven welke organisaties in elk geval als partners betrokken moeten worden om inhoudelijke input te leveren. Per databank zal het wenselijk zijn één organisatie als 'trekker' aan te zoeken.
Daarbij kunnen als doorslaggevende overwegingen worden meegenomen:
- de deskundigheid en specialisatie;
- de huidige positie van de organisatie.

Bij elke databank is de stand van zaken kort beschreven.

Databank 1 Literatuur
Beoogde partners op korte termijn: VROM/DDI, IVN, VMD, IKC-NBLF, LCG.
VROM/DDI is op dit moment bezig samenwerking te realiseren met een aantal organisaties dat zich met milieu-informatie bezighoudt. Deze ontwikkeling richting samenwerking biedt mogelijkheden om NME, c.q. sociaal instrumentarium als aandachtsgebied expliciet te integreren in het totale milieu-informatie-domein. Initiatieven van Milieu-InfoNet, MilNet en de samenwerking tussen VMD en IVN zijn ontwikkelingen die hierbij goed kunnen aansluiten.

Databank 2 Leermiddelen
Beoogde partners op korte termijn: LMV, IVN, LCG.
Zowel LMV als IVN zijn betrokken bij de ontsluiting van leermiddelen.
LMV beschikt naar eigen zeggen over alle milieuleermiddelen die ook door LSNME zijn ontsloten. Bovendien heeft het LMV ervaring met ontsluiting leermiddelen 'van over de grens'.
IVN beschikt eveneens over een groot aantal milieuleermiddelen, echter dit is (nog) niet compleet. IVN beschikt over een vrijwel compleet leermiddelenbe-

stand met betrekking tot natuurgerichte educatie.
LMV heeft als gespecialiseerde leermiddelenontsluiter ervaring met de ontwikkeling van kwaliteitscriteria en als intermediair kader. Deze criteria kunnen verder te worden ontwikkeld en toegepast op het totale leermiddelenbestand.

Databank 3 Lopend onderzoek
Beoogde partners op korte termijn: Werkstichting, IKC-NBLF, LCG, SWIDOC, vertegenwoordiger uit MilieuInfonet (suggestie: IVAM).
Op dit moment is er geen organisatie die zich bezighoudt met een gespecialiseerde databank met betrekking tot lopend onderzoek op NME-terrein. Het SWIDOC registreert in principe al het sociaal wetenschappelijk onderzoek en het NBOI fungeert als host-organisatie voor al het wetenschappelijk onderzoek (van den Berg, 1993).
Alleen het IKC-NBLF ontwikkelt initiatieven in de richting van een databank lopend onderzoek.

Databank 4 Projecten
Ter onderscheid van databank 3, worden in de projectendatabank uitsluitend projecten ontsloten waar niet primair sprake is van onderzoek.
Op dit moment is er binnen het huidige NME-veld geen sprake van organisaties die ervaring hebben met het ontsluiten van projecten. Organisaties uit de matrix die duidelijk ervaring hebben met projectenbanken zullen gevraagd worden deskundigheid te leveren, o.m. het LCG en de VNG.
Beoogde partners op korte termijn: Werkstichting, IVN, VMD, LSO, VNG (gemeentelijk beleid), LCG.

Databank 5 Cursussen en opleidingen
Mede op basis van een bestaand LSNME-bestand verzorgt uitgeverij Samson H.D./Tjeenk Willink een uitgave van reguliere cursussen en opleidingen, m.n. op MBO-, HBO-, en WO-niveau.
Een uitbreiding naar korte cursussen, actuele workshops e.d. kan mede met behulp van een te introduceren bulletinboard plaatsvinden.
Afstemming en samenwerking tussen NME-ID en Samson is wenselijk.

Databank 6 Expertise
Beoogde partners op korte termijn: Werkstichting, VROM/DDI (CIMI), IVN, VMD, LSO.
Het (verouderde) adressenbestand van NME-organisaties van het LSNME kan als uitgangspositie genomen worden. Voor een snelle verbreding naar andere netwerken kan worden overwogen om de werkstichting een actieve rol te geven.
Organisaties uit de matrix die duidelijk ervaring hebben met projectenbanken zullen gevraagd worden deskundigheid te leveren, o.m. CIMI.

Databank 7 Voorlichtingsmiddelen
Kwaliteitscriteria zoals onder meer ontwikkeld door LCG kunnen als model fungeren.
Beoogde partners op korte termijn: VMD, DVEB, LCG, LDO.

6.5 Nieuwe initiatieven

Twee concrete initiatieven op het terrein van NME-informatievoorziening dienen hier kort te worden behandeld. Deze initiatieven dienen als overweging te worden meegenomen in het ontwikkelingstraject.

Scriptielijn Milieuboek c.s.
Milieuboek heeft meerdere malen achtereen een subsidie-aanvraag doen uitgaan, mede-ondertekend door andere natuur- en milieu-organisaties, om een zogenaamde scriptielijn op te zetten. De scriptielijn betekent een directe service voor docenten en scholieren en tegelijkertijd een distributieservice voor een aantal natuur- en milieu-organisaties dat (gratis) voorlichtingsmateriaal verspreidt.
Inmiddels heeft het Wereldnatuurfonds Nederland Milieuboek benaderd met het verzoek de distributie van haar voorlichtingsmateriaal over te nemen.

Hoewel het hier niet een databank betreft, heeft dit initiatief wel betrekking op de informatievoorziening, in termen van educatieve voorlichting. Daarmee heeft het een direct raakvlak met Databank 7, voorlichtingsmiddelen. Opgemerkt dient te worden dat het LMV reeds enkele jaren ervaring heeft met een scriptielijn. Ook hier ligt samenwerking en taakverdeling voor de hand.

MOOI: Milieu Onderzoek en Onderwijs Informatiedienst

MOOI is van oorsprong een TNO-project, dat door samenwerking met enkele NME-instellingen (IVN, SOM, SME) heeft geleid tot een databank met daarin vrijwel alle actuele NME-leermiddelen voor primair- en algemeen voortgezet onderwijs. De databank is ontsloten door zowel scanning van teksten en automatische tekstanalyse als door het toekennen van relevante trefwoorden door documentalisten (human indexers).
Het onderzoeksproject heeft een werkend systeem opgeleverd en dit systeem met de NME-leermiddelendatabank zal een pilot-invoering ondergaan in 1994.
Bij dit project dienen drie opmerkingen te worden gemaakt:

- Het systeem heeft de potentie om op zeer gebruikersvriendelijke manier leermiddelen toegankelijk te maken voor diverse gebruikers. Met name voor de toepassing leermiddelen dient te worden overwogen of het MOOI -systeem als een standaard kan worden gehanteerd.
- Het pilot-invoeringsproject dient uit te wijzen of het systeem, de ontsluiting en de toegankelijkheid van de informatie voldoet aan alle eisen van de gebruikers.
- Gedurende het onderzoeksproject MOOI zijn nog niet alle technische mogelijkheden uit-ontwikkeld. Indien dit consequenties heeft voor de 'vol wassenheid' van het systeem, rijst de vraag of het MOOI-systeem op korte termijn als standaard gehanteerd kan worden. Vervolgens komt de vraag naar boven wie verantwoordelijk zijn voor de verdere ontwikkeling van dit systeem, waar het om een algemeen toepasbare technische innovatie betreft.

Het MOOI-systeem verdient gedurende het ontwikkelingstraject duidelijk aandacht.

7 Techniek

7.1 Van informatisering naar automatisering

Bij het produceren en aanbieden van informatiseringsprodukten en -diensten wordt vanzelfsprekend intensief gebruik gemaakt van computers. Welke apparatuur en programmatuur precies nodig is, hangt af van welke functies met behulp van automatisering moeten worden uitgevoerd en hoe zwaar de belasting van de systemen zal zijn. Uit hoofdstuk 6 blijkt, dat veel functies verspreid zullen blijven over verschillende organisaties. Gezien de te verwachten omvang van de bestanden en de toenemende capaciteit van computers -zowel qua geheugen als qua verwerkingssnelheid-, zal van zware configuraties geen sprake hoeven te zijn. Alleen de functie van host vormt hier een uitzondering op. Vandaar dat gekeken is in hoeverre deze functie niet bij een reeds bestaande voorziening/organisatie kan worden ondergebracht.

7.2 Produktie en bundeling van databanken

Om een databank te produceren hoeft men, zoals gezegd, niet meer over enorme systemen te beschikken. Met een 'zware' PC en moderne programmatuur -in de informatiewereld bekend onder de naam information storage and retrieval systems (IRS)- kunnen op professionele wijze bestanden worden gebouwd. Voor de produktie van de nog niet bestaande databanken zal een dergelijke configuratie bij de werkstichting beschikbaar moeten komen. De opslagcapaciteit van het systeem moet voldoende zijn om ook de elders geproduceerde bestanden op te kunnen nemen.

7.3 Integratie van databanken

Voor de integratie van databanken die gelijksoortige informatie bevatten, is het van belang bestandsstructuren (formats) te standaardiseren. Daar waar dit problemen oplevert zal conversieprogrammatuur moeten worden ontwikkeld. Los van de techniek is een soepel verlopende integratie vooral afhankelijk van afstemming van werkwijzen. Dit betekent een heldere afbakening van kennisdomeinen ter voorkoming van overlap en eenduidigheid bij de bibliografische en inhoudelijke ontsluiting. De verschillende databank-producerende organisaties hoeven niet over dezelfde software te beschikken. Uitwisseling

van data is nauwelijks een probleem en de keuze van een pakket hangt af van per organisatie afwijkende eisen en wensen.

7.4 Informatie-overdracht

In de paragrafen 5.5 en 6.1 is een aantal mogelijkheden genoemd om onder meer met behulp van de techniek informatie over te dragen.
Om een hoge toegankelijkheid van databanken te bereiken zal voor een combinatie van mogelijkheden gekozen moeten worden. Deze keuze hoeft niet in één keer gemaakt te worden. Gaandeweg het ontwikkelingstraject (hoofdstuk 9) kunnen nieuwe manieren van beschikbaarstelling worden gerealiseerd. Simpel en goedkoop is bijvoorbeeld het verspreiden van (delen van) databanken op diskettes. Veel duurder, maar op termijn effectiever en minder arbeidsintensief, is de mogelijk van verspreiding op CD ROM.
Ook de soort informatie zal een rol spelen bij de wijze van beschikbaarstelling van informatie; beschrijvingen van sociaal-wetenschappelijk NME-onderzoek kennen een andere doelgroep dan beschrijvingen van voorlichtingsmateriaal voor de consument. Dit heeft invloed op de keuze van het communicatie-medium.
Een interessante activiteit die in dit verband van belang is en nauwlettend in de gaten moet worden gehouden, is het documentaire informatiesysteem MOOI, dat door TNO-TPD wordt ontwikkeld en waarbij de NME-leermiddelendatabank als pilot fungeert.

7.5 Host-functie

Een host-organisatie stelt één of meerdere databanken on-line beschikbaar. Dat wil zeggen dat meerdere externe gebruikers het systeem al dan niet via een telefoonlijn (PC-modem---modem-systeem) kunnen benaderen en raadplegen. Zoals gezegd vergt dit meer capaciteit van een systeem. Daarom is nagegaan of deze functie 'in huis' moet worden opgezet of dat de functie bij een bestaande host-organisatie kan worden ondergebracht en zo ja, bij welke. Alle voor- en nadelen afwegende, lijkt gebruikmaking van de faciliteiten van het LCG de meest wenselijke optie. Doorslaggevende argumenten hiervoor zijn:

- de professionele programmatuur en apparatuur;
- de door LCG ontwikkelde gebruikersvriendelijke interfaces;
- de rijke ervaring met gelijksoortige databanken en dienstverlening;
- de inhoudelijke aansluiting met het GVO-werk;

- de op het LCG aansluitende beleid betreffende gewenste uitbreiding van beschikbare databanken;
- de niet-commerciële belangen (stichting).

In de gesprekken die over de host-functie hebben plaatsgevonden, toonde het LCG wel interesse voor dit voorstel.

7.6 Bulletin Board System (BBS)

Uit het vooronderzoek zijn aanvullende wensen naar voren gekomen met betrekking tot communicatie. Deze wensen hebben te maken met:

- de beperkte bereikbaarheid van intermediairs, veelal slechts tijdens kantooruren
- het gevoel niet ingeschakeld te worden waar inschakeling voor de hand zou liggen en
- het ontbreken van een mogelijkheid om zaken kenbaar te maken aan het veld.

De oplossing voor deze wensen, die ook in andere organisatie-netwerken aan de orde zijn, moet worden gezocht in de ontwikkeling van een zogenaamd elektronisch prikbord (bulletin board). Dergelijke systemen zijn relatief goedkoop en blijken in de praktijk al diverse professionele toepassingen te kennen.

7.7 Kantoorautomatisering van de werkstichting

Voor de dagelijkse gang van zaken bij de werkstichting zal over de gebruikelijk kantoorapparatuur beschikt moeten worden. Het gaat hierbij om PC's voorzien van standaard programmatuur, randapparatuur (printers, fax, modem e.d.) en eventueel een netwerk (Local Area Network, LAN).

8 Organisatie

8.1 Kenmerken van de werkstichting NME-ID

8.1.1 Organisatievorm

De werkstichting NME-ID wordt opgericht voor vijf jaar in opdracht van het ministerie van VROM. Het bestuur is samengesteld uit een vertegenwoordiger van het ministerie en een vijftal deskundigen op het gebied van:
- management;
- financiering;
- informatietechnologie en automatisering;
- natuur- en milieu-educatie en communicatie;
- marketing.

Voor deze samenstelling van het bestuur wordt gekozen, opdat de werkstichting als centrale organisatie onafhankelijk kan zijn van de belangen van individuele producenten, en intermediaire kaders.
In hoofdstuk 5 is de beoogde vertegenwoordiging van VROM in het bestuur reeds beschreven.
Een definitieve organisatievorm zal worden vastgesteld op basis van een evaluatie van het functioneren en de produkten van het samenwerkingsverband in het algemeen en de werkstichting in het bijzonder.
In principe is dit na een periode van vijf jaar, met jaarlijkse tussentijdse evaluaties.

Het bestuur wordt bijgestaan door een raad van adviseurs, bestaande uit steeds drie vertegenwoordigers van producenten en intermediaire kaders.
De raad kiest uit haar midden een voorzitter. De functie van secretaris wordt vervuld door een medewerker van de werkstichting. De raad komt tweemaal per jaar bijeen. Indien nodig kan zij vaker bijeen worden geroepen of kunnen individuele leden om advies worden gevraagd.
De raad van adviseurs heeft een wisselende samenstelling: elk jaar wordt de helft van de leden vervangen. Een lid kan maximaal twee jaar zitting hebben in de raad.

8.1.2 Functie en taken

De functie van de werkstichting NME-ID is het coördineren en organiseren van processen die moeten leiden tot het behalen van de in paragraaf 5.1 genoemde doelstellingen (verbeteren van toegankelijkheid, verbeteren van kwaliteit en verbreden van beschikbare informatie).
De stichting heeft daarvoor een aantal vaste taken en kan daarnaast produkten en diensten leveren in opdracht. Hierbij vervult zij vooral de rollen van makelaar, projectleider en, in uitzonderingsgevallen, projectontwikkelaar. Daarnaast heeft de centrale organisatie in eerste instantie één uitvoerende taak, namelijk het produceren van bestanden voor expertise, projecten en cursussen/opleidingen. Op den duur zou de produktie van deze bestanden ook kunnen worden gedelegeerd aan andere producenten binnen het samenwerkingsverband. Verder houdt de stichting zich zo weinig mogelijk met uitvoerende taken bezig. Zij heeft geen intermediaire functie en vangt hooguit verdwaalde (eind)gebruikers op.

De werkstichting heeft de volgende taken:

- het aangaan van samenwerkingsovereenkomsten met beheerders, en daarop volgend:
- het organiseren van bundeling van bestaande bestanden en het organiseren van continue input van nieuwe informatie via uitwisseling en bundeling van bestanden van beheerders en via intermediairen, daartoe:
  - ontwikkelen van inhoudelijke standaardontsluiting
  - ontwikkelen van technische standaard voor converteren en uitwisselen van bestanden in samenwerking met producenten en
- het voortdurend proberen uitbouwen van het samenwerkingsverband dat aldus ontstaat

- het voortdurend bewaken van de kwaliteit van input en ontsluiting

- het aangaan van deelname-overeenkomsten met intermediaire kaders

- het sluiten van een contract met de host-organisatie (zie hoofdstuk 7)

- het maken van afspraken met andere milieu-informatiefuncties met betrekking tot de afbakening van kennisdomeinen

- het opzetten van een bestanden voor projecten, expertise en cursussen

- het ondersteunen van producenten, en intermediaire kaders o.a. bij ontsluiting en dienstverlening via technische voorzieningen

- het doorverwijzen van 'verdwaalde' (eind)gebruikers

- het evalueren van input, ontsluiting en samenwerking in overleg met producenten, en intermediaire kaders

- het organiseren van evaluatie van onttrekking en dienstverlening door intermediaire kaders

- het organiseren van marktonderzoek bij intermediaire kaders en eindgebruikers. De werkstichting speelt gesignaleerde behoeften door aan aangesloten organisaties, bestuur en raad van adviseurs. Participanten kunnen naar aanleiding van gesignaleerde behoeften activiteiten ondernemen om in deze behoeften te voorzien. Deze activiteiten vallen onder hun eigen verantwoordelijkheid. De werkstichting heeft tot taak communicatie tussen participanten van het samenwerkingsverband te stimuleren, zodat er afstemming plaatsvindt tussen de activiteiten van verschillende participanten.
  Wanneer aangesloten organisaties geen actie ondernemen naar aanleiding van gesignaleerde behoeften, kan de werkstichting projecten initiëren, echter slechts als projectontwikkelaar en in uitzonderingsgevallen als projectleider. Uitvoering wordt zo min mogelijk door de werkstichting ter hand genomen.

- bijdragen aan de monitoring van de ontwikkeling van sociaal instrumentarium in samenwerking met participanten van het samenwerkingsverband

- het stimuleren en coördineren van internationale contacten binnen het samenwerkingsverband op het terrein van NME-informatie

- het opzetten van planmatige communicatie met als doel het informeren, ondersteunen, stimuleren en tot elkaar brengen van producenten, en intermediaire kaders.

8.1.3 Produkten en diensten

Vanuit de taken is een aantal produkten en diensten af te leiden, waarvoor de werkstichting eindverantwoordelijk is.

Produkten:
- bestanden voor projecten,cursussen/opleidingen en expertise
- ontsluitings- en converteringsstandaard
- communicatieplan
- helpdesk

Diensten:
- organisatie van bundeling van bestaande bestanden op het vlak van literatuur, leermiddelen en onderzoek
- ondersteuning producenten en intermediaire kaders
- doorverwijzing van 'verdwaalde' (eind)gebruikers
- evaluatie
- marktonderzoek
- bijdragen aan monitoring sociaal instrumentarium

8.1.4 Werkwijze

Contractmanagement
De werkstichting NME-ID werkt met de participanten binnen het samenwerkingsverband samen volgens principes van contractmanagement. Zij sluit samenwerkingsovereenkomsten met producenten van databanken en deelname-overeenkomsten met intermediaire kaders. In deze overeenkomsten wordt een duidelijke taakstelling en output gedefinieerd en worden organisatorische en financiële regelingen vastgelegd.

Projectmatig werken
De werkstichting gaat zo veel mogelijk projectmatig te werk. Hiermee wordt bedoeld dat eindige taken, zoals het ontwikkelen van een ontsluitingsstandaard, worden gedefinieerd als projecten van beperkte duur. Aan het eind van de projectperiode wordt een van te voren vastgestelde output opgeleverd. De personele invulling van projecten kan tot stand komen via aanstellingen op projectbasis of detachering vanuit aan het samenwerkingsverband deelnemende organisaties.
Binnen de vaste taken worden taakonderdelen eveneens projectmatig aangepakt. Bijvoorbeeld het schrijven van een communicatieplan, het uitvoeren van bepaalde communicatieve activiteiten.

Personeel
Een en ander heeft consequenties voor de inzet van personeel:

Voor de structurele activiteiten tijdens de periode van vijf jaar moet in elk geval worden gedacht aan:

- manager
- secretariële ondersteuning
- iemand die zich bezig houdt met automatisering en informatietechnologie binnen projecten
- een communicatie- en marketing-deskundige

Voor activiteiten in de vorm van projecten (ontwikkeling ontsluitings- en conversiestandaard en produktie bestanden) moet worden gedacht aan 1 of meer projectleiders met deskundigheden op het vlak van automatisering en documentatie en met enig inzicht in het NME-veld.

Marktgericht werken
Bij het aansturen en organiseren van kwaliteitsverbetering, verbetering van toegankelijkheid en verbreding van informatie zullen steeds de vragen en behoeften van intermediaire kaders en eindgebruikers centraal staan. Daarnaast zal er door de werkstichting steeds aandacht worden geschonken aan de mogelijkheden voor het samenwerkingsverband om bepaalde activiteiten commercieel, dat wil zeggen financieel zelfvoorzienend, op te zetten.

8.2 Kenmerken van producenten

8.2.1 Plaats binnen het samenwerkingsverband

De werkstichting sluit met producenten, die willen deelnemen aan het samenwerkingsverband, een samenwerkingsovereenkomst af. In deze overeenkomst worden vastgelegd:
- intentieverklaring
- definitie van taken, produkten en diensten van de producent
- ondersteuningsactiviteiten vanuit de centrale organisatie
- termijnen, waarop activiteiten moeten zijn afgerond
- afspraken over werkwijze
- overige voorwaarden

De producent bepaalt vervolgens zelf hoe taken binnen de eigen organisatie wordt georganiseerd.

Producenten kunnen naast de vaste taken binnen het samenwerkingsverband ook andere projecten op het gebied van NME-informatie verwerven. De organisatie en uitvoering hiervan vallen buiten de competentie van het samenwerkingsverband, maar vanuit de werkstichting zullen participanten wel zo veel mogelijk worden gestimuleerd om hierbij voor afstemming met het samenwerkingsverband te zorgen.
Wanneer projecten door de centrale organisatie worden geïnitieerd, kunnen producenten optreden als projectontwikkelaar, projectleider of -uitvoerder. Hiervoor worden zonodig aparte overeenkomsten gesloten.

De financiering van het produceren en beheren van databanken blijft een verantwoordelijkheid van de producenten zelf. Voor financiering van extra werkzaamheden, voortvloeiend uit deelname aan het samenwerkingsverband, wordt samen met de werkstichting een oplossing gezocht. Bij het zoeken van fondsen voor projecten die buiten het samenwerkingsverband vallen, kan ondersteuning van de werkstichting worden gevraagd, mits deze projecten wel passen in de doelstellingen van het samenwerkingsverband.

8.2.2 Functie en taken

De functie van producenten binnen het samenwerkingsverband is het produceren en beheren van databanken volgens een binnen het samenwerkingsverband ontwikkelde ontsluitingsstandaard. Daarnaast zullen de meeste producenten tegelijkertijd een rol spelen bij de intermediaire dienstverlening. De producenten hebben de volgende taken:

- verzorgen produktie en beheer van eigen bestanden volgens standaardontsluiting
- meewerken aan ontwikkeling standaardontsluiting en converteringsstandaard
- meewerken aan koppeling eigen bestand aan andere bestanden
- actieve deelname aan evaluatie van input, ontsluiting en samenwerking
- evalueren van onttrekking en eigen dienstverlening
- actieve bijdrage aan marktonderzoeken

- doorverwijzen van intermediaire kaders en eindgebruikers.

Een aantal producenten vervult een trekkersfunctie voor de produktie van een databank. Voor de inhoud van deze trekkersfunctie wordt verwezen naar hoofdstuk 6.

8.2.3 Produkten en diensten

Vanuit de taken is een aantal produkten en diensten af te leiden waarvoor producenten eindverantwoordelijk zijn.

Produkten	-	bestand(en)
Diensten	-	doorverwijzing
	-	evaluatie
	-	marktonderzoek

Daarnaast verlenen de meeste producenten ook diensten op het vlak van beantwoorden van vragen en hulp aan eindgebruikers bij het zoeken van informatie (intermediaire dienstverlening).

8.2.4 Benefits

Naast het feit dat producenten binnen het samenwerkingsverband een aantal produkten en diensten leveren, levert deelname aan het samenwerkingsverband hen ook een aantal voordelen op:

- ondersteuning bij produktie en beheer van de eigen bestanden;
- gemakkelijke toegang tot de bestanden van andere leden van het samenwerkingsverband, waarbij men de beschikking heeft over kwalitatief hoogwaardige informatie en informatie die men zelf niet verzameld;
- ondersteuning bij evaluatie van de eigen databank-activiteiten; iets waaraan men nu zelf vaak niet toekomt.

8.3 Kenmerken van intermediaire kaders

8.3.1 Plaats binnen het samenwerkingsverband

Intermediaire kaders onttrekken informatie aan de gekoppelde databanken en zetten deze in voor hun dienstverlening. Hiervoor kan een vergoeding in rekening worden gebracht. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de draagkracht van intermediaire organisaties enerzijds en met hun rol als leveranciers van informatie anderzijds. Daarom wordt voorgesteld om voor intermedaire kaders een apart soort abonnementsysteem op te zetten, de zogenaamde deelname-overeenkomsten. Deze zijn gebaseerd op een vorm van tweerichtingsverkeer:

- intermediaire kaders onttrekken informatie
- intermediaire leveren informatie aan.

In de deelname-overeenkomsten wordt vastgelegd:

- van welke produkten en diensten het intermediaire kader gebruik kan maken;
- welke diensten het intermediaire kader zelf levert;
- de wijze waarop informatie wordt aangeleverd;
- kosten.

Voorgesteld wordt om voor intermediaire kaders een deelnemerscursus op te zetten, met als doel:

- trainen in het gebruik maken van bestanden;
- instrueren met betrekking tot het aanleveren van informatie;
- kennismaking met de werkwijze van het samenwerkingsverband.

8.3.2 Functie en taken

De functie van intermediaire kaders is het verlenen van diensten aan eindgebruikers en andere intermediaire kaders, waarbij zij gebruik maken van de bij het samenwerkingsverband ondergebrachte bestanden. Daarnaast kunnen zij ook de functie vervullen van leverancier van informatie. Intermediaire kaders hebben derhalve vooral een uitvoerende rol als dienstverlener en toeleverancier.

Voor hen zijn de volgende taken te onderscheiden:

- doorverwijzing en dienstverlening

- bijdragen aan input van informatie

- bijdragen aan evaluatie van input, ontsluiting en samenwerking
- evalueren van onttrekking en eigen dienstverlening
- bijdragen aan marktonderzoek

8.3.3 Diensten

Uit de taken zijn drie belangrijke diensten van intermediaire kaders af te leiden:
- doorverwijzing
- dienstverlening
- aanleveren nieuwe informatie

8.3.4 Benefits

Naast de diensten die intermediaire kaders leveren staan een aantal voordelen:
- gemakkelijke toegang tot de bestanden van andere leden van het samenwerkingsverband, waarbij men de beschikking heeft over kwalitatief hoogwaardige informatie en informatie die men zelf niet verzameld;
- daardoor de mogelijkheid om de eigen dienstverlening te verbeteren;
- ondersteuning bij evaluatie van de eigen dienstverlening; iets waaraan men nu zelf vaak niet toekomt.

8.4 Het functioneren van het samenwerkingsverband binnen verschillende maatschappelijke geledingen

NME-ID zal een functie gaan vervullen, zowel binnen netwerken van overheidsorganisaties, als binnen netwerken van maatschappelijke instellingen.

Landelijke overheid
De rijksoverheid heeft een sturende rol op afstand. De informatiefunctie kan een belangrijke rol spelen bij de implementatie van natuur- en milieubeleid en bij het genereren en ondersteunen van initiatieven uit de samenleving zelf. Hetzelfde geldt voor de monitoring van de ontwikkeling van het sociaal

instrumentarium. Met name het ministerie van VROM kan vooraf medebepalen aan welke doelstellingen de informatievoorziening moet gaan voldoen. Daarnaast speelt de rijksoverheid ook een rol bij de input van informatie. Gegevens over haar activiteiten op het vlak van natuur- en milieu-educatie en communicatie dienen een plek te krijgen in de databanken. De rijksoverheid is daarmee een van de 'hofleveranciers' van het samenwerkingsverband. Tenslotte zal door de landelijke overheid ook informatie worden onttrokken aan de databanken, welke kan dienen als input voor haar beleid en voor de dialoog tussen overheid en maatschappelijke organisaties

Lagere overheden
Ervaringen met educatie en communicatie op lokaal, regionaal en provinciaal niveau vormen belangrijke input voor NME-ID. Anderzijds kunnen lagere overheden informatie van anderen ook heel goed gebruiken ter ondersteuning van hun beleid. Lagere overheden spelen derhalve in het NME-informatienetwerk een belangrijke rol als gebruiker en leverancier. Sturing door lagere overheden kan vorm krijgen via hun vertegenwoordigers, die zitting kunnen nemen in de op te zetten raad voor adviseurs, maar ook via marktwerking. Met dit laatste wordt bedoeld het kenbaar maken van vragen en behoeften. Hier ligt een belangrijke rol voor lagere overheden omdat zij vaak een belangrijke antennefunctie hebben.

Landelijke maatschappelijke organisaties
Deze organisaties spelen een belangrijke rol bij de input van informatie. Vaak zal sprake zijn van koepelorganisaties, soms zelfs van producenten. Zij functioneren eveneens als hofleverancier voor het samenwerkingsverband. Landelijke organisaties zijn bij uitstek geschikt om informatie aan andere netwerken te onttrekken en aan te bieden aan het eigen netwerk. Met de informatie die zij onttrekken aan NME-ID kunnen zij hun beleid voeden en kan worden voorkomen dat dezelfde wielen twee keer worden uitgevonden. Sturing door deze organisaties kan plaatsvinden via de raad van adviseurs en via marktwerking. Zij hebben echter zelf een grote invloed op de kwaliteit, beschikbaarheid en diversiteit van informatie, omdat zij bij uitstek in staat zijn om nieuwe projecten te initiëren.

Maatschappelijke organisaties op provinciaal en regionaal niveau
Intermediaire kaders op provinciaal en regionaal niveau spelen een belangrijke rol als antenne. Door direct contact met doelgroepen kunnen zij feedback organiseren met betrekking tot projecten en activiteiten die op lokaal niveau uitgevoerd worden. Zij zijn derhalve zeer belangrijk voor de input van nieuwe informatie.

Maar ook ondersteuning richting lokale groepen is een belangrijke taak. Hiervoor onttrekken zij informatie aan het samenwerkingsverband van NME-ID. Zij spelen een belangrijke rol bij het koppelen van informatie uit verschillende netwerken, zowel bij hun dienstverlening, als bij het leveren van input.

Maatschappelijke organisaties op lokaal niveau
Zij zijn belangrijke eindgebruikers van NME-informatie èn belangrijke leveranciers. Bij gebruik en input van informatie zullen zij slechts sporadisch direct in contact treden met producenten. De meeste informatie zal worden doorgespeeld via intermediaire kaders. Met name de feedback die op dit niveau wordt gegenereerd naar aanleiding van activiteiten en projecten is belangrijk.

9 Ontwikkelingstraject

9.1 Inleiding

In hoofdstuk 5 is uiteengezet dat dit voorstel uitgaat van een samenwerkingsverband informatie- en documentatie NME, waarbinnen een centrale organisatie coördinatie en aansturing verzorgt. Deze organisatie, in de vorm van een werkstichting, krijgt mandaat voor vijf jaar. In deze periode dient een definitieve structuur te ontstaan.

Uiteraard is het van belang een goede overgang te creëren tussen de huidige situatie en de toekomstige. Dit vereist uiteraard allereerst een investering om het noodzakelijke draagvlak te verkrijgen voor het voorstel zoals hier gepresenteerd.
Het vereist vervolgens een aantal veranderingen bij individuele organisaties die uiteindelijk een verhoogde kwaliteit oplevert, maar de implementatie van deze veranderingen zal de nodige tijd vergen.

9.2 Uitgangspunten bij het ontwikkeltraject 1994 - 1999

1. Het ontwikkelingstraject dient uiteraard te starten vanuit de huidige situatie.

Deze kan in drie punten worden samengevat:
- De noodzaak tot informeren en feed-back vragen van organisaties die voorheen waren aangesloten bij het LSNME en bij respondenten van dit onderzoek om een goed beeld te krijgen van het draagvlak voor dit advies.
- De huidige afspraken en plannen van IVN en VMD om de documentatie van het LSNME te verdelen en de daaruit voortvloeiende activiteiten om hun organisaties hierop af te stemmen;
- Er is een grote mate van versnippering en overlap tussen diverse netwerken.

In dit ontwikkelingstraject wordt beschreven hoe in vijf jaar tijd de versnippering wordt omgebogen in de beoogde bundeling en hoe tevens de essentie van de samenwerking en afstemming waaraan VMD en IVN werken daarin kan worden ondergebracht.

2. Uitgangspunt bij de afstemming en organisatie, zoals in hoofdstukken 6 en 8 beschreven, vormt de bestaande deskundigheid van huidige databankproducenten en intermediairen.

Tijdens het ontwikkelingstraject dient daarom:
- zoveel mogelijk gebruik gemaakt te worden van reeds ontwikkelde formats- en databankstructuren;
- de bestaande deskundigheid optimaal te worden benut en gebundeld;
- de bestaande deskundigheid te worden vergroot;
- de ontbrekende maar noodzakelijke deskundigheid te worden toegevoegd.

3. Het ontwikkelingstraject dient duidelijk te maken op welke wijze de verbreding naar andere netwerken en doelgroepen gerealiseerd wordt.

4. Het ontwikkelingstraject dient duidelijk te maken op welke wijze toegewerkt wordt naar een definitieve structuur.

9.3 Activiteiten

Onderstaande activiteiten zijn beschreven vanuit het uitgangspunt dat er voldoende draagvlak zal zijn voor het hier gepresenteerde voorstel.
De kern van het ontwikkelingstraject wordt grotendeels gevormd door activiteiten die als projecten worden gedefinieerd. Een deel van deze projecten zullen overgaan in structurele activiteiten.
Daarnaast is een aantal structurele activiteiten noodzakelijk, zoals management en coördinatie van het samenwerkingsverband, systeembeheer, kwaliteitsbewaking, marktonderzoek e.d.

9.3.1 Oprichting werkstichting

Het ontwikkelingstraject start met de oprichting van de werkstichting. Deze zal een vliegende start moeten maken, hetgeen zware eisen stelt aan de kwaliteit van het management ervan.
Belangrijk onderdeel van de oprichting heeft betrekking op de werving van het juiste personeel voor de stichting. Een met nadruk te overwegen optie vormt detachering via bestaande bedrijven en instellingen. Dit heeft zowel voor- als nadelen. Een duidelijke pre vormt het contracteren van kwalitatief hoogwaardig personeel via een bedrijf of instelling die de nodige know-how op de achtergrond kan bieden.
Het werven van medewerkers op de arbeidsmarkt is problematisch, aangezien

NME-ID vooralsnog een project is. Het zal daarom moeilijk zijn om hoogwaardig personeel voor de duur van vijf jaar te contracteren èn hen ook vast te houden.

9.3.2 Samenwerkingsovereenkomsten en deelname-overeenkomsten

Zodra de werkstichting is opgericht dient ze samenwerkingsovereenkomsten aan te gaan met de beoogde producenten en trekkers voor de diverse databanken.
Dit geschiedt op basis van contracten, met een zeer duidelijk gedefinieerde output. Dit voorkomt dat het proces van samenwerking een te open karakter krijgt.

Speciale aandacht verdient de aansluiting met de in ontwikkeling zijnde samenwerking tussen IVN en VMD die als resultaat van de erfenis van het LSNME is ontstaan. Op het moment van rapportage was niet duidelijk hoe ver deze samenwerking zich heeft ontwikkeld en hoe deze zich verhoudt tot het voorliggende voorstel. Als onderdeel van de besluitvormingsprocedure zal het voorstel NME-ID ter becommentariëring worden voorgelegd aan de bij het LSNME aangesloten organisaties en aan de respondenten. Daarbij zal zeker ook het samenwerkingsverband IVN-VMD betrokken moeten worden. Mede op basis van commentaar en resultaten van eventuele discussie zal besluitvorming door VROM uiteindelijk duidelijkheid moeten verschaffen over de gewenste ontwikkelingsrichting.
Uiteraard zal dan opnieuw moeten worden beoordeeld in hoeverre de plannen van VMD en IVN aansluiten bij het voorstel voor een breder samenwerkingsverband NME-ID.

Deelname-overeenkomsten worden gesloten met de beoogde intermediairen. In eerste instantie zal dat vooral het huidig NME-netwerk betreffen. De werking van de deelname-overeenkomsten wordt geëvalueerd na een proefperiode.

Het is aanbevelenswaardig om parallel aan deze activiteiten de werkstichting een zogenaamd informatiseringsplan te laten ontwikkelen. Zo'n plan moet er voor zorgen dat op korte termijn zowel de projectmatige als de structurele activiteiten een onderdeel vormen van een samenhangend geheel. Die onderdelen van dit plan waarin de taken van producenten en trekkers aan de orde komen, zullen aan moeten sluiten c.q. een initiërende rol kunnen spelen bij informatiseringsplannen van de betreffende organisaties.

Een tweede functie van het informatiseringsplan moet zijn, dat de betrokken organisaties hun automatseringsplannen -al dan niet op papier- er op af kunnen stemmen.
Een informatiseringsplan moet geen statisch karakter hebben. Het moet tijdens het ontwikkelingstraject kunnen worden bijgesteld.

9.3.3 Projecten

Alle hieronder gedefinieerde projecten hebben tot doel kwalitatief goede databanken te ontwikkelen. Kwaliteitsaspecten betreffen:
- ontwikkeling en standaardisering van databankstructuren en formats;
- bibliografische en inhoudelijke ontsluitingsmethoden;
- technische mogelijkheden voor beschikbaarstelling of toegankelijkheid van databanken;
- ontwikkeling/toepassing van gebruikersvriendelijke zoekmogelijkheden (user-interfaces);
- werkwijze/procedures ter actualisatie en completering van bestanden.

Project 1 Standaardisering bestandsstructuren en user-interfaces

Output:
a. Standaardformat en -databankstructuur per databank.
b. Gebruikersvriendelijk zoeksysteem (user-interface).

Duur: a. twee maanden
b. vier maanden

Project 2 Operationalisatie ontsluitingsmethoden
Output:
a. Toepassing van standaard ontsluitingsmethodiek per databank (bijvoorbeeld met behulp van NME- of milieuthesaurus).
b. Bestaande kwaliteitscriteria voor leermiddelen (LMV) en voorlichtingsmiddelen (LCG) worden verder ontwikkeld.

Criteria worden toegepast en geëvalueerd in deelprojecten per databank.
Consequentie voor gebruikers wordt geëvalueerd bij een selectie uit beoogde intermediairen.

Deelproject 2.1 Literatuur
Deelproject 2.2 Leermiddelen
Deelproject 2.3 Lopend onderzoek

Deelproject 2.4 Projecten
Deelproject 2.5 Cursussen
Deelproject 2.6 Expertise
Deelproject 2.7 Voorlichtingsmiddelen

N.B.
Bij het deelproject leermiddelen (2.2) dient met nadruk aandacht te worden besteed aan de wijze waarop ook spelvormen, werkvormen, audio-visuele middelen en courseware kan worden ontsloten.
Ook kan worden bekeken hoe schoolprojecten beschreven kunnen worden. Mogelijk kan dit deel uit maken van de projectenbank (2.4), mogelijk als onderdeel van de leermiddelen-databank.
Bij project 2.5 zijn allereerst afspraken nodig met Samson H.D. Tjeenk Willink over actualisering en het leveren van input daarvoor.

Projectleiding:
- deelprojecten voor databanken leermiddelen, voorlichtingsmiddelen, literatuur: medewerkers van de huidige databankproducenten.
- deelprojecten voor databanken lopend onderzoek, expertise en projecten: projectleider van het werkstichting.

Eindverantwoordelijkheid ligt bij het werkstichting.
Duur: a. acht maanden na project 1, overgaand in structurele activiteit.
b. vier maanden

Project 3 Ontwikkeling en implementatie bulletinboard
Output: een functionerend laagdrempelig Bulletin Board voor tweerichtingsverkeer tussen werkstichting, producenten en aangesloten intermediaire kaders.

Projectleiding: projectleider van het werkstichting.
Duur: een jaar, beheer vormt structurele activiteit.

Project 4 Training
Output: in korte tijd de benodigde deskundigheid bij intermediair kaders vergroten met betrekking tot:
- vraaggericht consult geven;
- gebruik databanken;
- doorverwijzen.

Projectleiding: projectleider van het werkstichting

Duur: een jaar, overgaand in structurele activiteit, zowel introductie- als opfriscursussen.

Project 5 Internationaal informatienetwerk
Output: Inventarisatie van lopende internationale contacten bij huidige producenten op het terrein van NME-informatie aangevuld met witte vlekken-inventarisatie.
Uitmondend in een uitvoeringsplan voor het stroomlijnen, stimuleren en coördineren van deze contacten.
Afhankelijk van de inventarisatie en het uitvoeringsplan bestaat de mogelijkheid dat hiervoor een nieuw projectvoorstel wordt ingediend.
Uitvoering door de manager van de werkstichting, samen met enkele medewerkers van de databankproducenten die beschikken over veel internationale contacten.

Projectleiding: manager van de werkstichting
Duur: zes maanden, coördinatie van de contacten is een structurele activiteit.

9.3.4 Structurele activiteiten

1. Databankbeheer en kwaliteitsbewaking
Dit houdt vooral in de integratie van de diverse geproduceerde databanken, het systeembeheer (m.n. door de Host-organisatie) en het beheer van het Bulletin Board.

2. Marktonderzoek
Dit betekent een periodiek onderzoek, m.n. onder intermediaire kaders en hun doelgroepen, (minimaal jaarlijks) in samenwerking met producenten en intermediaire kaders.

3. Achtervangfunctie
Deze functie betekent niet een primaire intermediaire adviesfunctie, maar vooral het doorverwijzen van 'verdwaalde' intermediaire kaders en eindgebruikers.

4. Advies en ondersteuning
De adviesfunctie betekent een structurele activiteit voor zover dit direct betrekking heeft op bijvoorbeeld de organisatie van de automatisering en de marketing bij producenten en hun intermediaire kaders binnen het samenwerkingsverband.

5. Management
Het management van de werkstichting heeft zowel als taak het eigen bureau te managen als het samenwerkingsverband zelf. Dit laatste houdt vooral procesbewaking in. De bewaking van de kwaliteit van produkten zal het management primair delegeren aan de projectleider(s) van de werkstichting en naar de projectleiders van de diverse deelprojecten.
Een belangrijke managementtaak vormt het maken van een projectplan waarin onder meer op basis van hoofdstuk 10 Implementatie en communicatie, de fasering en planning verder wordt uitgewerkt. Daarin zal in elk geval de uitbouw van NME-ID verder zijn uitgewerkt: welke producenten en netwerken worden in de jaren na 1994 toegevoegd aan het samenwerkingsverband. Hierbij zal tevens worden bekeken in hoeverre informatie uit databanken van commerciële adviesorganisaties die eveneens een rol kunnen spelen op het terrein van NME-informatie (zie paragraaf 6.4.1).

6. Procescommunicatie en marketingcommunicatie
Procescommunicatie betreft de communicatie tussen alle actoren in het samenwerkingsverband, bestuur, werkstichting, zowel de producenten als de intermediairen.
Marketingcommunicatie betreft vooral de communicatie om de produkten en diensten van het samenwerkingsverband voortdurend onder de aandacht te brengen van klanten en potentiële klanten.

7. Training
Na ontwikkeling en uitvoering van training als project, zullen nieuwe intermediairen de gelegenheid worden geboden gebruik te maken van het ontwikkelde trainingsaanbod.

8. Coördinatie internationale contacten
De inventarisatie van project 5 en het uitvoeringsplan bieden het kader voor de coördinatie van de contacten met databanken NME-informatie in andere delen van de wereld.

9.4 Fasering en planning

In de fasering en planning van het ontwikkelingstraject, is uitgegaan van een snelle besluitvorming en een vliegende start van de werkstichting.

I. Zeer korte termijn: Besluitvorming

Stap 1 Procedure besluitvorming inclusief draagvlakpeiling	:	februari 1994
Stap 2 Besluitvorming	:	maart/april 1994
Stap 3 Communicatie besluit	:	april 1994

II. Middellange termijn: Ontwikkeling van NME-ID

Stap 4 Oprichting werkstichting	:	april/mei 1994
Stap 5 Opbouw NME-ID		
a) Producenten/overeenkomsten	:	mei-juni 1994
b) Start van projecten	:	juni 1994
c) Technisch operationeel		
- leermiddelen, voorlichting, literatuur	:	november 1994
- cursussen, projecten, expertise	:	januari 1995
- lopend onderzoek	:	januari 1995

III. Lange termijn: Uitbouw NME-ID

Stap 6 Uitbouw NME-ID	:	januari 1995 - januari 1999

Literatuurlijst

- Berg, R. van den (1993): *Databanken lopend wetenschappelijk onderzoek in Nederland*.NBOI, Amsterdam.

- Beuk, De en SME (1993): *Duurzaamheid als tweede natuur. Advies inzake het kaderplan NME*. Utrecht.

- Bos et al (1993): *Meten = Weten voor Morgen.* Sdu Uitgeverij Koninginnegracht, 's-Gravenhage.

- Bunt, Van de (1992a): *Een nieuw ondersteuningsstructuur voor Natuur- en Milieu-Educatie.* Amsterdam.

- Bunt, Van de (1992b): *Infrastructuur Milieu-informatie: Voorstellen voor efficiency en effectiviteitsverbetering.* Amsterdam.

- Ministerie van VROM (1993): *Structuurschets Informatievoorziening Milieubeheer.* 's-Gravenhage.

- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (1992): *Milieubeleid: strategie, instrumenten en handhaafbaarheid. Rapporten aan de Regering 41.* 's-Gravenhage.

Bijlagen
Advies Informatie- en documentatiefunctie NME

Utrecht, 7 december 1993

INHOUD

		Pagnr.
Bijlage 1	Respondenten enquête potentiële intermediairs	1
Bijlage 2	Respondenten bijeenkomsten met beheerders en intermediairs	3
Bijlage 3	Respondenten interviews	8
Bijlage 4	Lijst van afkortingen	10

Bijlage 1 Respondenten enquête potentiële intermediairs

IMK
Dhr. J. Mulder

SBD-TILBURG
Dhr. A. Conijn

ACP
Dhr. van Es

OBD Het Gooi e.o
Dhr. T. Kalwij

ANWB
Dhr. S. Engelsman

Milieufederatie Noord-Holland
Dhr. Gallacher

Stichtse Milieufederatie
Dhr. N. Zalm

Global Action Plan
Dhr. P. Luttervelt

Bedrijfsmilieudienst Eindhoven
Mevr. P. Schillemans

KPC
Dhr. B. van Beek

Milieukwartet Utrecht
Mevr. T. Appelman

CPS
Dhr. E. Vos

Provinciaal Consulent NME
Dhr. J. Simons

Gemeente Leiderdorp, afd. Milieu
Dhr. A. Rijntalder

CIBB
Mevr. de Jong

Consulent NME Overijssel
Dhr. J. Donner

COS Noord-oost Brabant
Dhr. M. Eijsink Smeets

Prov. consulent NME Zuid-Holland
Dhr. J. Dirkx

Prov. Consulent NME Gelderland
Mevr. R. Lucassen

APS
Dhr. D. Nierop

IKC
Dhr. Chr. Maas Geesteranus

Vaksectie Milieu
Dhr. H. Breukink

Bijlage 2 Respondenten bijeenkomsten met beheerders en intermediairs

Vaksectie Milieu
Dhr. H. Breukink

Vereniging Milieu Defensie
Mevr. H. Schoor

WNF
mevr. A. Bannier

LCG
Mevr. B. Spruit

IMK
Dhr. J. Mulder

OBD Het Gooi e.o.
Dhr. T. Kalwij

ANWB
Dhr. S. Engelsman

Milieufederatie Noord-Holland
Dhr. Gallacher

Stichtse Milieufederatie
Dhr. N. Zalm

Bedrijfsmilieudienst Eindhoven
Mevr. P. Schillemans

KPC
Dhr. B. van Beek

Milieukwartet Utrecht
Mevr. T. Appelman

CIBB
Mevr. de Jong

Consulent NME Overijssel
Dhr. J. Donner

COS Noord-oost Brabant
Dhr. M. Eijsink Smeets

Prov. Consulent NME Gelderland
Mevr. R. Lucassen

IKC
Dhr. Chr. Maas Geesteranus

Centrum voor Landbouw en Milieu
Dhr. H. van der Werf

Instituut voor Milieu- en Systeemanalyse
J. Jongejan

Instituut voor Natuurbeschermingseducatie
J. de Pijper

Vereniging Milieudefensie
J. Mulders

Wereld Natuur Fonds
Dhr. J. Woudsma

Ecomare
Dhr. G. Gaaff

Instituut voor Milieuvraagstukken
Mevr. T. Jetten

Interfacultaire Vakgroep Milieukunde
Universiteit van Amsterdam
Mevr. A. Matser

Prof. H.C. van Hall Instituut
Mevr. E. Bijlholt

IVN
Dhr. Jutten

Scouting Nederland
Dhr. Blijenveld

Provincie Drenthe
Mevr. I. Schotanus

Provincie Zuid-Holland
Dienst Water en Milieu
Dhr. P. de Roode

Provincie Gelderland
Dienst Water en Milieu
Mevr. R. ten Dam

Novib
Mevr. L. Brands

Gemeente Nieuwegein
Afdeling Milieu
Mevr. van Oorschot

Stichting Nationaal Milieucentrum
Mevr. B. Vink

FNV-Jongeren
Dhr. J. de Bruin

LSO
Dhr. P. Feld

LMV
Dhr. E. Schothuis

NJMO
Dhr. J. van der Meer

VROM/DVEB
Mevr. A. Gomis en N. Raaijmakers

SNM
Dhr. A. Brouwer

Consulentschap NME Noord-Holland
Dhr. R. Maarschall

IVN
Dhr. J. Dirkx

MEC Ede
Dhr. F. Fokkert

Bureau de Rond
Dhr. H. de rond

VVN
Dhr. H. van Ticheloven

SBD-Tilburg
Dhr. A. Conijn

ACP
Dhr. van Es

Global Action Plan
Dhr. P. Luttervelt

CPS
Dhr. E. Vos

Provinciaal Consulent NME
Dhr. J. Simons

APS
Dhr. D. Nierop

Centrum voor Landbouw en Milieu
Dhr. H. van der Wolf

Centrum voor Milieukunde
Rijksuniversiteit Leiden
J. Staats en E. de Roos

Gerechtelijk Laboratorium
(Hoofdafdeling Milieu)
L. v.d. Eijkel en R. Hack

De Waddenzeevereniging
J. Tania

Milieucentrum Amsterdam
Hugo de Vriescentrum

Vereniging Natuurmonumenten
C. Lavell en M. van Aanholt

Universiteit Twente U.T. CSTM
IDM
G. Kelhout

Prof. H.C. van Hall Instituut
E. Bijlholt

Bijlage 3 Respondenten interviews

Novib
Mevr. L. Brands

Vereniging Milieu Defensie
Mevr. H. Schoor

CG
Mevr. B. Spruit

Wereld Natuur Fonds
Mevr. A. Bannier en Dhr. J. Woudsma

Vaksectie Milieu
Dhr. H. Breukink

Stichting Nationaal Milieucentrum
Mevr. B. Vink en Dhr. A. Wiering

LSO
Dhr. P. Feld

Milieukwartet Utrecht
Mevr. T. Appelman

Gemeente Nieuwegein
Afdeling Milieu
Mevr. van Oorschot

NJMO
Dhr. H. Nelis

Provincie Drenthe
Mevr. I. Schotanus

COS Noord-Oost Brabant
Dhr. M. Eijsink Smeets

VROM/DVEB
Mevr. A. Gomis en N. Raaijmakers

IVN
Dhr. Jutten

LMV
Dhr. H. de Ridder en Dhr. E. Schothuis

Scouting Nederland
Dhr. B. van Beek

CIMI
Mevr. A. Wijnmaalen en Mevr. K. Schoneveld

Bijlage 4 Lijst van afkortingen

ABVA/KABO	Algemene bond van ambtenaren/Katholieke Ambtenarenbond
ANVV	Algemene Nederlandse Vereniging van VVV's heck Marjolein)
ANWB	Algemene Nederlandse Wielrijdersbond
CB	Consumentenbond
CD-Rom	Compact Disk met digitaal opgeslagen informatie (tekst, stilstaand beeld en geluid), aan te sluiten op de computer.
CEA	Communicatie- en Adviesbureau energie en milieu
Cibb	Centrum innovatie beroepsonderwijs - bedrijfsleven
CIMI	Centrale Ingang Milieu Informatie
CNV	Christelijke Nederlandse Vakcentrale
COS	Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking
DGM	Directoraat Generaal Milieuhygiëne
DVEB	Directie Voorlichting en Externe Betrekkingen
ENFB	Echte Nederlandse FietsersBond
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
FNV-j	Federatie Nederlandse Vakbeweging-Jongerenorganisatie
GVO	GezondheidsVoorlichting en -Opvoeding
IKC-NBLF	Informatie- en Kennis-Centrum Natuur-, Bos-, Landschap-, en Faunabeheer
IMK	Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf
IPO-NME	InterProvinciaal Overleg Natuur- en Milieu-Educatie
IPO-Milieuvoorlichters	InterProvinciaal Overleg Milieuvoorlichters
IRS	Information Storage and Retrieval Systems

IVAM	Interfacultaire Vakgroep Milieukunde
IVN	Vereniging voor Natuur- en Milieu-Educatie
KK	KonsumentenKontakt
LAMIGO	Landelijke Adviesgroep Milieugericht Opbouwwerk
LCG of LC-GVO	Landelijk Centrum dienstverlening Gezondheidsvoorlichting en -opvoeding
LDO	Landelijk Documentatiecentrum Overheidscommunicatie
LMV	Leermiddelenverzameling Mondiale Vorming
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
LOKV	Landelijk Ondersteuningsinstituut Kunstzinnige Vorming
LPC	Landelijke Pedagogische Centra
LSNME	Landelijk Steunpunt Natuur- en Milieu-Educatie
LSO	Landelijk Servicebureau Ontwikkelingssamenwerking
LUW	Landbouwuniversiteit Wageningen
M50	Politieke vormingsinstelling van de politieke jongerenorganisaties
NBOI	Nederlands Bureau voor Onderzoekinformatie
NBT	Nederlands Bureau voor Toerisme
NCW	Nederlands Christelijk Werkgeversverbond
NJMO	Nationale Jongerenraad Milieu en Ontwikkeling
NLO	Nieuwe Lerarenopleiding
NMC	Nationaal Milieu Centrum
NME	Natuur- en Milieu-Educatie
NME-ID	Natuur- en Milieu-Educatie Informatie en Documentatie
O&W	Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen
OBD	Onderwijsbegeleidingsdienst
OS	Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking
PABO	Pedagogische Academie voor het Basisonderwijs
RUL	Rijksuniversiteit Leiden
SBK	Stichting Burgerschapskunde
SLO	Instituut voor de Leerplanontwikkeling
SME	Stichting Milieu Educatie

SNM	Stichting Natuur en Milieu
SVC	Stichting Veldstudiecentra
SVE	Stichting Volwassenen Educatie
SWIDOC	Sociaal Wetenschappelijke Informatie en Documentatie
ULO	Universitaire Lerarenopleiding
V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VMD	Vereniging Milieudefensie
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VNO	Vereniging van Nederlandse Ondernemers
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
VROM/DDI	VROM / Dienst Documentaire informatie
VU	Vrije Universiteit
VVN	Veilig Verkeer Nederland
WNF	Wereld Natuurfonds
WPRO	Vereniging van onderwijsbegeleidingsdiensten
WVS	Werkgroep van Schoolbiologen